

«Навчально - методичний посібник ДНЗ»

Автор: Далєвська Валентина Адамівна

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД № 21

«ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ
ДИДАКТИЧНИХ ІГОР»

Номінація «Навчально - методичний посібник ДНЗ»

Автори-упорядники:

Далєвська Валентина Адамівна, вихователь ДНЗ №21, Т моб.0989210582;

Штофель Олена Петрівна, вихователь ДНЗ №21, м.Вінниця, Т моб. 0933037586.

2016 рік

Укладачі: **Далєвська Валентина Адамівна**, вихователь ДНЗ №21, м.Вінниця, **Штофель Олена Петрівна**, вихователь ДНЗ №21, м.Вінниця.

Далєвська В.А., Штофель О.П. «Формування сенсорних здібностей у дітей раннього віку засобами дидактичних ігор». Методичний посібник / В.А.Далєвська, О.П.Штофель. – Вінниця, 2016 р. 38 ст.

Рецензенти:

Пасікова О.В. – завідувача ДНЗ №21 м.Вінниці,

Клунська Н.С. – вихователь-методист ДНЗ №21 м.Вінниці.

Рекомендовано науково - методичною радою

закладу «Дошкільний навчальний заклад №21 ВМР»

(Протокол № 2 від 16.12.2015 р.)

Метою даної розробки є розкриття теоретичних засад сенсорного виховання дітей раннього віку та вдосконалення системи сенсорного розвитку за допомогою використання сенсорних дидактичних ігор.

В посібнику розкрито та систематизовано теоретичні аспекти сенсорного виховання дітей раннього віку, а також представлено практичний досвід групи №4 дошкільного навчального закладу №21 у впровадженні методики сенсорного виховання М.Монтессорі та використанні створеного вихователями групи ігрового кубика «Умка» для формування сенсорних еталонів та розумових здібностей дітей раннього віку.

Рекомендований для педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів та батьків.

ЗМІСТ

ВСТУП.....4

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Проблема сенсорного виховання дітей раннього віку в психолого-педагогічній літературі.....6

1.2. Сенсорне виховання за методикою М.Монтессорі, його особливості та значення у дошкільному вихованні.....10

1.3. Система сенсорного виховання дітей раннього віку та її роль у формуванні світогляду особистості дитини раннього віку15

РОЗДІЛ II . ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ РАНнього ВІКУ В ДНЗ №21

2.1 Створення сенсорного середовища в.....21

2.2. Організація та проведення сенсорних ігор з дітьми раннього віку за допомогою кубика «Умка».....30

2.3. Результативність роботи з сенсорного розвитку дітей раннього віку засобами дидактичних ігор в ДНЗ №21 м.Вінниці.....38

ВИСНОВКИ.....40

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....41

ДОДАТКИ

ВСТУП

Сучасний етап розвитку дошкільної освіти характеризується пошуком нових підходів у педагогічній теорії та практиці. Національною доктриною розвитку освіти в Україні ХХІ століття, Базовим компонентом дошкільної освіти визначено, що особливої уваги потребує розвиток дитини як особистості, яка формується, засвоєння нею всього розмаїття досягнень суспільства та здатності використовувати набуті знання, уміння та навички в самостійній пізнавальній і творчій діяльності.

Доведено, що сенсорне виховання виступає обов'язковим складником розвитку дитини, яка потребує усвідомлених дій з боку вихователів, що підтверджується наявністю значної кількості методичного та практичного матеріалу (Д. Альтхауз і Е. Дум, Л. Артемова, А. Бондаренко, Л. Васильєва, Н. Венгер, Т. Доронова, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, З. Максимова, Л. Олійник, Е. Пілюгіна, Л. Сисуєва). Проте в практиці дошкільної освіти сенсорне виховання дітей раннього віку, зокрема і засобами створеного насиченого предметно-розвивального середовища, здійснюється нецілеспрямовано. Сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього віку. У зв'язку із цим одне з головних завдань педагога полягає в тому, щоб створити умови для самостійного розвитку дитини, прояву її особистісного потенціалу.

Відтак, виявилися протиріччя: між потребою всебічного сенсорного розвитку дитини як передумови її розумового виховання і недостатнім відображенням цього напрямку в змісті й завданнях роботи вихователів у дошкільних навчальних закладах;

- між ефективністю сенсорного розвитку дитини засобами створеного предметно-розвивального середовища і відсутністю науково обґрунтованого методичного забезпечення цього процесу.

Таким чином, ми вирішили з'ясувати специфіку сенсорного виховання дітей дошкільного віку взагалі та особливості його оптимізації на засадах створення предметно-розвивального середовища.

Тому перед нами виникла **проблема: які педагогічні умови підвищення рівня сенсорного розвитку дітей раннього віку?**

Поставлена проблема передбачає вирішення наступних завдань:

1. Ознайомитись з науково-теоретичними основами сенсорного виховання дітей раннього віку.
2. Розробити сенсорні дидактичні матеріали та реалізувати їх в практиці роботи дошкільного навчального закладу №21м.Вінниці.
4. Розробити навчально-методичне забезпечення сенсорного розвитку дітей при допомозі сенсорних матеріалів та дидактичних ігор.

Метою даної розробки є розкриття теоретичних засад сенсорного виховання дітей раннього віку та вдосконалення системи сенсорного розвитку за допомогою використання сенсорних дидактичних ігор.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.2. Проблема сенсорного виховання дітей раннього віку в психолого-педагогічній літературі

У сучасній психолого-педагогічній літературі достатньо повно описані сутність і зміст сенсорного виховання дітей раннього віку. Виникає необхідність узагальнення здобутків минулого в сфері сенсорного виховання, систематизації рекомендацій щодо вдосконалення сенсорного виховання дітей раннього віку з метою визначення ефективних шляхів і засобів організації сенсорного виховання дітей у сучасних умовах та впровадження їх у практику. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє нам визначити роль сенсорного розвитку у вихованні дітей раннього віку.

Особливої ваги проблема сенсорного розвитку та виховання дітей серед педагогів набула у кінці XIX - початку XX ст. Серед видатних педагогів виділяють праці Ф.Фребель, М. Монтесорі, Е.І.Тихеєвої, М.Манасеїна, В.М. Бехтеревої, П.Ф. Каптерева, І.А. Сікорського, Є.І. Тихеева та ін. Численні дослідження особливостей і закономірностей перцептивного розвитку дітей, здійснені З.М. Богуславською, Л.С. Венгером, А.В. Запорожцем, В.П. Зінченко, А.А. Катаєвою, Н.Н. Подд'яковим, А.П.Усовой поставили проблему сенсорного розвитку дітей на пріоритетне місце.

Видатні зарубіжні вчені (Ф. Фребель, М. Монтесорі, О. Декролі), а також відомі представники вітчизняної дошкільної педагогіки і психології (О.І. Тихеева, А.П.Усова та ін), справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку дітей, є однією з основних сторін дошкільного виховання.

О.В.Запорожець на підставі багаторічних досліджень дійшов висновку, що процес сенсорного навчання може відбуватися неорганізовано, стихійно, і тоді він залишається малопродуктивним, а якщо ж вдається організувати його залежно психічним закономірностям поетапного формування сенсорних дій, то ефективність цього навчання буде значно підвищена [2]. Дитина на кожному віковому етапі виявляється найбільш чутливою до тих чи інших впливів. У зв'язку з цим кожна вікова ступінь стає сприятливою для подальшого нервово-психічного розвитку і всебічного виховання дитини.

На етапі раннього дитинства ознайомлення з властивостями предметів відіграє важливу роль. Адже не дарма професор М.М. Щелованов назвав ранній вік «золотою порою» сенсорного виховання. На 2-3 році життя дитина ще не зовсім готова до засвоєння сенсорних еталонів, у неї ще тільки починають накопичуватися уявлення про величину, форму, колір та інші властивості предметів, а нагромадження цих уявлень проходить через гру, через ігрові ситуації, в які необхідно вносити такі цілі, завдання та вміння, які варто засвоїти дітям.

Завдяки зацікавленості дітей у розвитку сюжету співпереживання його героям, діти в активній пізнавальній діяльності освоюють прийоми групування і класифікації, явища відносин і залежностей між предметами за їх розміром, формою, кольором, розташуванням у просторі, визначають послідовність і результативність своїх дій, пізнають зачатки логіки. У сучасних програмах навчання і виховання дітей у дошкільних закладах завдання сенсорного розвитку реалізуються в розділах, де розглядають мовленнєвий розвиток дітей, ознайомлення з навколишнім, розвиток продуктивних видів діяльності. Вважається, що сенсорне виховання слід починати якомога раніше, щоб використати природні можливості дитини. Л.А. Венгер довів, що формування сенсорних еталонних уявлень відноситься до «передеталонного періоду», та відбувається до засвоєння дитиною систем сенсорних еталонів: «...формування уявлень про властивості і співвідношення об'єктів - кільце в низці

сенсорного розвитку з формуванням сенсорних дій.

Оскільки уявлення є результатом застосування вже засвоєних стереотипних сенсорних дій, можна припустити, що відповідні умови для їхнього формування мають у всіх видах діяльності та під час рішення будь-яких задач, які містять сенсорне орієнтування» [1, С.87]. До цього припущення вчений дійшов завдяки умовиводу: шлях навчання дітей цілеспрямованому обстеженню, не може бути застосований в ранньому віці за трьома обставинами: недостатні вікові можливості, складна система сенсорних еталонів, не сформована система уявлень [1].

О.В. Проскура вважає, що забезпечення засвоєння дітьми сенсорних здібностей, означає формування у них уявлень про основні різновиди властивостей предмета (його кольору, форми, величини). А засоби порівняння властивостей предметів з еталонами (зразками) – це і є засоби обстеження властивостей предметів [7, С.26].

Р.С. Немов зауважує, що активізація сенсорної сфери: «...може бути побічним підсумком будь-якої діяльності, ...може відбуватися стихійно і на підсвідомому рівні, ...характеризує факт привласнення інформації, ...надбання людиною нових психологічних якостей та властивостей. Етимологічно це поняття містить все те, чому дійсно може навчитися індивід в результаті навчання, включно, і навчання самим життям» [3, С.387].

Сенсорний розвиток, таким чином, постає як такий, що має виключне важливе значення і у ранньому дитинстві. Провідними ж завданнями сенсорного виховання тут визначаються: 1) формування у дітей системи перцептивних дій; 2) системи сенсорних еталонів; 3) уміння самостійно їх застосовувати у подальшій власній діяльності. У традиційній системі сенсорного виховання формування різних сенсорних здібностей відбувається в процесі осмисленої практичної діяльності.

На шляху формування еталонних уявлень існує ступінь неусвідомленого накопичення сенсорного досвіду, коли інформація привласнюється дитиною під час будь-якої діяльності. Маніпулювання предметами, які містять сенсорну інформацію, тобто сенсорними матеріалами, розглянемо як наступну ступінь сформованості сенсорної сфери. Користь маніпулювання для розвитку дитини не визнавалася вченими, які наголошували на здійсненні навчання, як процесу повністю спланованого та керованого. Є.І. Радіна вважала маніпулювання шкідливим для розвитку малят. У наслідок цього, в традиційній системі сенсорного виховання, як протиставлення маніпуляції, проголошувалося надання дитині (П.Я. Гальперін) – уявлення про ситуацію та дії, які треба 4 виконати у «готовому» вигляді. На протигагу цьому, Дж. та Е. Гібсони вважають, що шлях спроб та помилок, яким йде дитина та робить свої власні «відкриття», дуже важливий не тільки для сенсорного, а й для загального розвитку дитини.

На сучасному етапі, вітчизняні науковці визнають серйозне значення предметно-маніпулятивної діяльності для розвитку малюка. Зокрема Т. Поніманська пояснює: «Важливо розвивати в цьому (ранньому) віці предметно-маніпулятивну діяльність, через неї допомагати пізнавати світ, розвивати свідомість і самосвідомість» [6, С.20]. Для здійснення сенсорного виховання Л.А. Венгер пропонує ставити перед дітьми пізнавальні задачі «на сприймання» предметів та їхніх властивостей. Сприймання завжди міститься в контексті більш широкої діяльності, яку вона орієнтує та регулює; відповідно і її задачі містяться в задачах цієї останньої та часто замасковані ними. Реально перед індивідом виникає не сенсорна, а комплексна практична або пізнавальна задача, в реалізації якої поряд з сенсорними процесами повинні брати участь й інші види психічної діяльності,

власне сенсорні ж задачі виступають у вигляді вимог, що ставляться до сенсорики з боку цієї комплексної задачі. Такі погляди Л.А. Венгера дозволяють зробити висновок про специфіку та особливості сенсорного розвитку у дітей раннього віку. Так, Н.С. Пантіна вважає, що доки дитина не сприйме задачу в її істинному вигляді й не почне її якось вирішувати, ніякого прогресу в сприйманні властивостей і співвідношень предметів очікувати не доводиться [4, С.233].

Отже, все вищезазначене дозволяє говорити про надзвичайну актуальність та значущість сенсорного виховання дітей в ранньому віці, необхідність максимального врахування психофізіологічних особливостей розвитку дитини в процесі створення оточуючого її предметно-ігрового середовища.

1.2. Сенсорне виховання за методикою М.Монтессорі, його особливості та значення у дошкільному вихованні

Сенсорний [розвиток](#) дитини – це розвиток його сприйняття і формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їх форму, колір, величиною, положення в просторі, а також запаху, смаку і т.п. Значення сенсорного розвитку в ранньому та дошкільному дитинстві важко переоцінити. [Саме](#) цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення діяльності органів чуття, нагромадження уявлень про навколишній світ. Сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з основних сторін дошкільного виховання. Значення сенсорного розвитку дитини для її майбутнього життя висуває перед теорією і практикою дошкільного виховання завдання розробки й використання найбільш ефективних засобів і методів сенсорного виховання в дитячому садку. Головний напрям сенсорного виховання має полягати в озброєнні дитини сенсорної [культурою](#).

[Поняття](#) «сенсорна культура» увійшло в дошкільну педагогіку завдяки [роботам](#) М. Монтессорі. Проте вона вважала, що для придбання такої культури досить систематично вправляти органи почуттів дитини в розрізненні форми, кольору, розміру й інших властивостей предметів. Така точка зору була помилковою, вона не враховувала, що [розвиток дитини](#) корінним чином відрізняється від розвитку дитинчат тварин. Дитина розвивається шляхом «соціального наслідування», яке, на відміну від спадкування біологічного успадкування, передбачає не розвиток вроджених [здібностей](#), а придбання нових при засвоєнні суспільного досвіду. Сенсорна [культура](#) дитини – це результат засвоєння ним сенсорної культури, створеної людством (загальноприйняті уявлення про колір, форму та інші властивості речей).

Кожна дитина, навіть без цілеспрямованого виховання, так чи інакше, сприймає навколишнє середовище. Але якщо засвоєння відбувається стихійно, без розумного педагогічного керівництва дорослих, воно нерідко виявляється поверхневим, неповноцінним. Але ж [відчуття і сприйняття](#) піддаються розвитку, вдосконаленню, особливо в період дошкільного дитинства. Тут-то і приходить на допомогу сенсорне виховання – послідовне планомірне ознайомлення дитини із сенсорною культурою людства. Сенсорне виховання – це цілеспрямовані [педагогічні впливи](#), що забезпечують формування чуттєвого досвіду і вдосконалення [відчуттів](#) і сприйняття.

Марія Монтессорі створила систему, як альтернативу традиційній педагогіці. Метод призначався для дітей від трьох років. Проте зараз пропонують заняття по методу Монтессорі дітям від 8 місяців.

Ця методика розроблена італійським педагогом Марією Монтессорі ще на початку 20-го століття. Нині вона успішно використовується в усьому світі. Працюючи з дітьми, Марія Монтессорі звернула увагу на те, що дітям властиве особливе мислення, що відрізняється від мислення дорослого. Вона назвала його «всотувальним мисленням». Крім того, вона помітила, що дитина у своєму розвитку переживає кілька особливих періодів, коли вона більш відкрита для сприйняття інформації. Ці періоди називаються сензитивними. У різних дітей вони виникають по-різному і в різний час.

Італійський лікар і педагог Марії Монтессорі (1870-1952), перша жінка в Італії, яка отримала ступінь доктора медицини. У плані психологічного обґрунтування формування особистості особливу роль надавала Монтессорі «гігієні мислення», називаючи її «ключем», що відкриває таємниці формування людської особистості, дієвим засобом «внутрішнього будівництва» психіки людини.

Гаслом педагогічної системи М. Монтессорі є звернення дитини до дорослого: «Допоможи мені зробити це самому», тобто стати самостійним і незалежним від дорослих. Це і є основа мети методики.

М. Монтессорі починала свою роботу в психіатричній клініці у Римі як лікар – психіатр, де зробила висновок, що дітей з патологією потрібно не тільки лікувати, а й навчати, працюючи за спеціальною методикою. Тоді вона розробляє різний дидактичний матеріал для навчання дітей.

Отримавши надзвичайні позитивні результати у роботі з розумово відсталими дітьми, з 1907 року М. Монтессорі відкриває школу для дітей з нормальним інтелектом, під час роботи з матеріалом діти демонструють високий рівень концентрації уваги, самостійність, глибокі знання.

Вміти розрізняти – **характерна** риса **мислення**. Розрізняти – це значить групувати. Таким чином, сенсорні вправи – це вправи в розрізненні і класифікації. Розмір, форма, шорсткість, вага, температура, смак, **звук**, колір – розрізняти все це треба навчити дитину. «Процеси розрізнення, групування і позначення зовнішніх предметів на основі сталого в розумі міцного порядку, – пише Монтессорі, – і становлять мислення і разом з тим і відому ступінь культури». Отже, для того щоб навчити мислити, необхідно навчити правильно порівнювати і групувати, тобто правильно розрізняти. У свою чергу, вміння правильно розрізняти набувається дітьми лише через сенсорну гімнастику, тобто через систему вправ з розвитку органів чуття. Монтессорі докладно описує методику розвитку тактильного почуття, почуття зору, звуку та інших. Наприклад, для розвитку тактильного почуття вона використовувала дерев'яну дощечку, розділену на два квадрата. Один з них – з гладкою **поверхнею** відполірованою, інший – з наклеєною наждачним папером (шість смужок різної шорсткості, від грубої наждачним до атласною). Розвивати в дітей почуття дотику – значить вчити їх «бачити ручками» за принципами методики М.Монтессорі.

Для розвитку почуття зору Монтессорі пропонувала порівнювати і розрізняти предмети різної форми – бруски, кубики, циліндри, палички. Але не тільки в цьому полягала використання зорового рецептора. Він забезпечував розвиток хроматичного почуття (зорове сприйняття кольорів). У «Будинку дитини» діти навчалися розрізненню восьми квітів по вісім тонів кожен (всього пропонувалися 64 кольорові таблички). Докладно розробила Монтессорі і вправи в розпізнаванні звуків.

Основна мета методики Монтессорі – розвивати особистість дитини з раннього віку в цілому

через моторну, сенсорну та інтелектуальну активність(таблиця 1.1).

Таблиця 1.1. Принципи педагогіки Монтессорі.

При цьому розрізняють орієнтовні строки сензитивних періодів за Марією Монтессорі. За методикою М. Монтессорі середовище повинне бути розділене на декілька зон. Створити власне розвиваюче середовище не так складно, як здається. Необхідно створити свій розвиваючий простір. Важливо, щоб діяло правило: усі розвиваючі матеріали повинні бути доступні для дитини. Тобто розміщувати все, що буде потрібне дитині на полицях у спеціальних лоточках чи тацях на такій висоті, щоб малюк міг легко дістати необхідне. Тільки-но малюк буде відпрацьовувати якусь навичку, матеріал буде замінюватися іншим. Будуть потрібні дитячий столик і стільчик для занять. А також різноманітні побутові речі типу зубної щітки і зубної пасти, черевика із шнурками і так далі. Вони будуть потрібні для навчання малюка навичкам самообслуговування.

На основі своєї концепції Марія Монтессорі визначила «Заповіді педагога»:

1. Ніколи не торкайтеся дитини, доки вона в тій чи іншій формі не виявить згоди на це.
2. Ніколи не кажіть нічого поганого про дитину (ані в її присутності, ані за її відсутності).
3. Концентруйте увагу на розвитку позитивного в дитині, внаслідок чого все менше й менше місця залишається для негативного.
4. Активно дбайте про підготовку середовища. Допмагайте дитині встановлювати з ним конструктивний зв'язок. Показуйте місце кожного розвивального матеріалу та правильні способи роботи з ним.
5. Будьте завжди готові приділити дитині увагу, коли вона цього потребує. Завжди вислухайте її та знайдіть відповідь на будь-яке її запитання.
6. Ставтеся до дитини з повагою, коли вона відпочиває від роботи, спостерігає за роботою інших або розмірковує про те, що вона зробила чи робитиме. Жодним чином не змушуйте її зайнятися у цей час чимось іншим.
7. Ставтеся до дитини з повагою, якщо вона робить помилку і може її виправити, але твердо і негайно припиніть її деструктивну поведінку щодо середовища, щодо себе або інших людей.
8. Завжди з'являйтесь біля дитини, яка шукає собі справу, й відходьте непомітно, коли вона справу обрала.
9. Показуйте раз у раз дитині вправи, від яких вона раніше відмовлялася. Допоможіть їй подолати труднощі та позбутися недоліків. Робіть це шляхом оновлення середовища, дбайливо, приємним голосом.
10. Завжди поведіться з дитиною коректно, спираючись на краще в її манерах і поведінці. Демонструйте найкраще, що є у вас самих.

Отже, педагогіка Марії Монтесорі - це символ гуманістичної педагогіки ХХ століття. Її демократичні ідеали, втілені у стрункій філософсько-педагогічній системі й ефективній технології виховання дітей дошкільного віку, і сьогодні привертають розум і серця всіх, кому не байдужі проблеми виховання.

1.3. Система сенсорного виховання дітей раннього віку та її роль у формуванні світогляду особистості

Сенсорне виховання - це процес, який будується як формування узагальнених способів обстеження сприйманих якостей, формування узагальнених і систематизованих знань (уявлень) про ці якості шляхом зіставлення їх із загальноприйнятими сенсорними еталонами. Видатні педагоги, починаючи з початку ХХ ст приділяли багато уваги методичним засадам сенсорного виховання. Спираючись на новітні досягнення медицини, фізіології, використовуючи численні праці зарубіжних авторів, вчені розробляли оригінальні концепції сенсорного розвитку та виховання.

Значення сенсорного виховання дітей раннього віку виражається в наступному:

- воно являє собою базу для інтелектуального розвитку дитини;
- структурує і впорядковує дитячі враження від спілкування із зовнішнім світом;
- стимулює розвиток спостережливості та уваги;
- робить позитивний вплив на естетику дитини,
- стає базою для розвитку фантазії і уяви;
- формує сенсорні еталони;
- дозволяє розширити словниковий запас;
- робить вплив на рівень розвитку слухової, зорової, образної, моторної пам'яті;
- готує малюка до взаємодії з реальним світом.

Сенсорний розвиток відбувається протягом усього життя, але ранній вік є тим періодом, коли дитина пізнає навколишній світ великими темпами, тобто нагромаджує і засвоює соціальний сенсорний досвід. Видатний науковець М.М. Щелованов називав ранній вік «золотою порою сенсорного виховання».

Сенсорне виховання - цілеспрямовані педагогічні впливи, що забезпечують формування почуттєвого пізнання й удосконалення відчуттів і сприйняття. До головних завдань сенсорного виховання належать:

- формування у дітей системи обстежуваних дій;
- формування системи сенсорних еталонів;
- розвиток уміння самостійно використовувати сенсорні еталони у власній діяльності.

Розглянемо їх детальніше. Методика сенсорного виховання в ДНЗ передбачає навчання дітей обстеженню предметів. Обстеження - це основний метод сенсорного виховання дітей раннього віку.

Навчання обстеженню проводиться як спеціально організоване сприйняття предмета з метою виявлення тих його властивостей, про які важливо знати, щоб успішно впоратися з майбутньою діяльністю. Один і той же предмет обстежується по різному в залежності від цілей обстеження і самих обстежуваних якостей.

Існують загальні правила для всіх видів обстеження:

- сприйняття цілісного образу предмета;
- уявний поділ на основні частини і виявлення їх ознак (форма, величина, колір та інше);
- просторове співвідношення частин один з одним (праворуч, ліворуч, над, зверху і так далі);
- виділення дрібних деталей, встановлення їх просторового розташування по відношенню до основних частин;
- повторне цілісне сприйняття предмета.

Обстеження за такою схемою допоможе дітям оволодіти узагальненими способами чуттєвого пізнання, якими вони зможуть користуватися в самостійній діяльності. Педагог же в свою чергу повинен створювати умови, щоб діти засвоювали отримані знання та вміння для аналізу навколишнього середовища.

У дошкільному віці починається етап безпосереднього засвоєння і використання сенсорних еталонів. Саме з трьох років основне місце в сенсорному вихованні дітей займає ознайомлення їх із загальноприйнятими сенсорними еталонами та способами їх використання.

Сенсорні еталони - це психічні образи, що містять уявлення про чуттєво сприйняті властивості об'єктів. Так, в сфері форми - це геометричні фігури (коло, квадрат, трикутник), в області кольору - вісім кольорів спектру. Особливе місце займають еталони величини, так як вони носять умовний характер. Будь-який об'єкт сам по собі не може бути великим або маленьким, він набуває певну якість при порівнянні з іншим. Ми говоримо, що кавун великий, а яблуко - маленьке, зіставляючи їх між собою. Такі відносини можуть бути зафіксовані тільки в словесній формі. Хоча дитина раннього віку ще не готова до засвоєння сенсорних еталонів, але у неї починає накопичуватися уявлення про колір, форму, величину та інші якості предметів. Важливо, щоб ці уявлення були достатньо різнобічними. А це значить, що дитину слід знайомити зі всіма основними різновидами якостей:

- 8 кольорами спектру;
- з такими формами як круг, квадрат, овал, трикутник, прямокутник;
- • величиною, яка сприймається тільки в порівнянні з іншою величиною.

Поступово дитина опановує назви еталонів. Дітей вчать застосовувати вивчені еталони

якостей для аналізу предметів, вчать порівнювати предмет з еталоном, помічати подібність і відмінність. Це дозволяє бачити особливість предметів, бачити відоме в новому, відносити предмети до груп за різними якостями. Оволодіння еталоном підвищує ефективність розумової діяльності дитини: формує процес узагальнення на чуттєвій основі (еталон), поглиблює процеси аналізу, узагальнення на основі володіння еталоном.

В результаті оволодіння в процесі навчання системами перцептивних дій і системами еталонів діти отримують широкі можливості для орієнтування в навколишній дійсності. Особлива роль в сенсорному вихованні дітей належить природі, адже природа - невичерпне джерело вражень та радісних переживань для дитини. Важливим засобом сенсорного розвитку дитини являється спостереження. Спостерігаючи в природних умовах, дитина, може познайомитися з якостями предметів, їх формою, величиною, кольором. Проте визначити їх самостійно малюк не може. Дитина навчилася тільки дивитися, але не бачити, слухати, але не чути. Тому її треба навчити виділяти якості предметів навколишнього оточення.

Пізнання природного оточення, спочатку, здійснюється чуттєвим шляхом, за допомогою зору, слуху, дотику, нюху. Так під час спостереження малюки вчать розрізняти забарвлення листя, сприймання буде більше яскравіше, якщо вихователь запропонує послухати шарудіння опадаючого листя. Чим більше органів чуття «залучено» в пізнанні, тим більше ознак і властивостей виділяє дитина в досліджуваному об'єкті, явищі, а отже, тим багатшими стають його уявлення. На основі таких уявлень виникають розумові процеси, уява, формуються естетичні почуття.

Сенсорний розвиток має здійснюватися у тісному зв'язку з навчанням дитини тих видів діяльності, в ході яких вона повинна враховувати і відтворювати властивості предметів (малювання, ліплення, конструювання). Саме у цих видах діяльності перед дітьми виникає необхідність сприймати предмети як можна точніше, повніше, виробляється вміння обмацувати, оглядати предмети у певній послідовності. Вказівки дорослих допомагають дитині виділяти відповідні предмети або частини, помічати подібність і відмінність.

Гра - універсальний спосіб виховання і навчання дитини. Ігри, що розвивають сенсорне сприйняття, дуже потрібні малюку раннього віку. Вони приносять в життя дитини радість, інтерес, упевненість у собі і своїх можливостях. Ігри, в яких використовуються дії з предметами, розвивають не тільки рух, а й сприйняття, увагу, мислення і мову дитини. Уміле, ненав'язливе керівництво педагога діями малюка дозволяє дитині перейти від примітивного маніпулювання для виконання різноманітних практичних дій з урахуванням величини і форми предметів. Для розвиваючих ігор з малюками потрібно використовувати різні збірні іграшки (вкладки, пірамідки, куби, тощо), які вимагають співвідношення властивостей декількох деталей.

Для організації навчально-ігрової діяльності дитини використовується 5 видів дидактичних іграшок: для нанизування (різні пірамідки); для викладання; об'ємні геометричні; різні форми (конуси, куби, циліндри); збірно-розбірні (мотрійки), а також предмети та іграшки спеціально підібрані за будь-якими якостями.

Сенсорне виховання впливає на загальний розвиток дитини (рис. 1)

Рис.1.Вплив сенсорного виховання на загальний розвиток дитини.

Підводячи підсумок вищевикладеного, можна зробити висновок, що в результаті систематичної роботи по сенсорному вихованню дітей раннього віку у них виявляються сформованими вміння і навички, які свідчать про відповідний рівень розвитку:

- діти успішно виділяють і враховують колір, форму, величину і інші ознаки предмета;
- групують відповідно до зразка предмети за формою, кольором, величиною при виборі з 4-х;
- співвідносять різнорідні предмети за кольором, формою, величиною при виборі з 4-х різновидів (або 4 різновиди кольору, якої форми і т.п.);
- дізнаються в різноманітних колірних плямах предмети або явища, що мають характерну колірну ознаку (сніг, трава, апельсин і т.п.);
- активно використовують порівняльні слова-назви;
- починають активно користуватися загальноприйнятими словами-назвами кольору.

II. РОЗДІЛ II . ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ В ДНЗ №21

2.1. Створення сенсорного середовища в групі раннього віку №4 «Гніздечко».

Обладнання нашої групової кімнати розраховане, насамперед, на практичну діяльність,

пов'язану з побутом, щоб поступово готувати малюка до життя , а також сприяти його фізичному та психічному розвитку.

Група №4 «Гніздечко» Дошкільного навчального закладу №21 м.Вінниці впроваджує досвід сенсорного виховання дітей раннього віку за методикою Марії Монтесорі.

Для розвитку сенсорних здібностей наших вихованців в групі №4» Гніздечко» організовано 5 осередків (рис.2.1).

Рис. 2.1. Сенсорне середовище групи №4 «Гніздечко»

Осередок «Навички практичного життя». Від оволодіння навичками, які відпрацьовуються в цьому осередку, багато в чому залежить успіх дитини в інтелектуальному напрямку.

Фото 1. Обладнання до сюжетно-рольової гри «Кухня»

Працюючи зі справжнім побутовим приладдям, діти розвивають контроль та координацію рухів, відповідальність, незалежність, впевненість, звичку працювати самостійно, здібність впорядковано мислити, що досягається завдяки власному свідомому вибору діяльності. В цьому осередку (фото 1) малюки навчаються мити посуд, користуватися кухонним приладдям,

готувати прості страви, прибирати, чистити взуття, одягатися, сортувати, пересипати, переливати та змішувати (дидактична гра «Попелюшка», «Квіткава галявина», «Перенеси калюжку» тощо).

Рис. 1 Ігрова діяльність за методикою М.Монтессорі

Осередок сенсорної діяльності «Вправні пальчики» (фото 2, 3).

Фото 2. В осередку «Вправні пальчики»

Заняття в сенсорному осередку проводимо для того, щоб дитина навчилася виявляти різницю між якостями предметів (форма, розмір, вага, колір, запах, текстура, смак, слух тощо).

Для цього в групі створена «сенсорна стінка», дидактичні ігри «Посади метелика на свою квітку» «Вгадай на дотик», «Вгадай за звуком», «Знай» (фото 4), ігри з гудзиками, ігри на сенсорних килимках, ігри-шнурівки, ігри з водою та піском.

Саме тут зібрані найрізноманітніші матеріали, спрямовані на розвиток сенсорних відчуттів у дітей раннього віку. Сенсорна стінка включає в себе набірне полотно, шнури для шнурування гудзиків, стрічки різної ширини та довжини, дзвіночки, брязкальця, дротинки для плетіння, внизу кишеньки з різноманітним начинням: кольорова крейда, трафарети різної форми, різнокольорові гудзики та палички, шумові коробочки «кіндер – сюрпризи», тканинні квіти з елементами застібання, площинні предмети для шнурівки. Малюки з задоволенням використовують сенсорні матеріали (фото 4).

Фото 4. Нам це подобається.

В групі є сенсорний стіл, де діти вчаться групувати предмети за кольором, формою, порівнювати різні ознаки предметів, вчити застібати гудзики, кнопки, «змійки», гачки, протягувати тасьму в отвір, порівнювати площину та об'ємну форми. Сенсорний столик з ємкостями, наповненими різними сипучими матеріалами та резервуаром для води.

Сенсорний столик шестигранної форми, пофарбований у основні кольори з накладними геометричними фігурами для дотикових та зорових вражень

малюків. Сенсорні ширми «Підбери кришечку». Сенсорні дошки для маніпулювання застібками, приколками, шпінгалетами, клямочками, блискавками, мочалками. Сенсорні ряди з розміщеними предметами для шнурування, маніпулюванням прищіпками, гудзиками.

Осередок «Космічне виховання». Ідея Космічного виховання Монтесорі полягає в патріотичному вихованні, здобуваючи практичний досвід, впізнавати та здійснити класифікацію тварин і рослин, малювати чи скласти пазли з їхніх частин, відрізнити типи земної поверхні тощо.

В групі «Гніздечко» функціонує куточок патріотичного виховання (фото 5). Загалом в групі №4 створено сприятливе середовище для виховання та розвитку дітей раннього віку. Вихователі використовують інтерактивні та інноваційні методики виховання дітей, однак пріоритетним профілем групи є сенсорне виховання за методикою М.Монтесорі.

Фото 5. Куточок патріотичного виховання

Осередок «Розвиток мови» (фото 6). З дітьми реалізується ігрова робота за допомогою дидактичних ігор «Розкажи про тваринку», «Знайомство з півниковою родиною» та багато інших.

Осередок «Математика». Діти працюють з різноманітними матеріалами (фото 7), які допомагають зрозуміти поняття кількості, а вже потім презентують, як саме кількість може виражатися за допомогою цифр: за допомогою пірамідок, кубиків, трикутників та квадратів.

<i>Фото 7. В осередку Математики.</i>	

Придбані будівельні ігри з конструктором, ігри з м'якими кубиками, з пірамідками тощо.

Враховуючи вплив сенсорного виховання на дітей раннього віку та вирішуючи поставлені перед нами завдання щодо насичення предметно – розвивального середовища у групах раннього віку, до кожного спеціального осередку були дібрані, виготовлені посібники для досконалого оволодіння дітьми раннього віку сенсомоторними навичками (фото 8).

<i>Фото 8. Розвивальне середовище групи «Гніздечко»</i>	
Ми створили: 1. Природознавчий осередок (фото 9). 3. Осередок ігрової діяльності . Предметно - ігрове середовище динамічне та мобільне, щоб діти вчилися активно ним користуватися, а також щоб забезпечувати їм свободу дій. Усе обладнання постійно поновлюється, видозмінюється і легко переноситься з одного центру на інший.	<i>Фото 9.В куточку природи</i>

Для занять використовуємо різновид дидактичних іграшок з різним характером ігрових дій, що залежать від їх конструкції:

1. Іграшки для нанизування, що мають наскрізний отвір, призначені для нанизування на стрижень, мотузочку .
2. Рамки, втулки, площинні та об'ємні геометричні фігури дл угруповання і співвідношення величини, кольору, форми.
3. Об'ємні геометричні фігури для побудови башточок, місточків та інших елементарних споруд, що сприяють розвитку просторового відчуття.
4. Дидактичні ляльки в сезонному вбрані.
5. Дидактичні картини зі змінною тематикою, що формують у дітей просторові, часові відношення .
6. Народні іграшки: музичні, для катання.
7. Столики для ігор з водою та піском, коробки з кольоровим тлом та різними сипучими наповнювачами (піском, кавою, крупами).
8. Природний матеріал та покидьковий матеріал .

Для здійснення сенсорного виховання використовуємо перспективне планування сенсорного виховання (додаток 1). Проводимо сенсорні заняття (додаток 2) та ігри (додаток 3).

З метою покращення результатів, активно співпрацюємо в цьому напрямку з батьками (додаток 4).

Таким чином, на нашу думку, грамотно науково-обгрунтовано організоване середовище є джерелом всебічного, гармонійного та ефективного розвитку особистості дитини.

2.2.Організація та проведення сенсорних ігор з дітьми раннього віку за допомогою кубика «Умка»

Гра - це особливий вид діяльності дитини, вона завжди носить творчий характер. Дитину приваблює в дидактичній грі не навчальний характер, а можливість проявити активність,

виконати ігрову дію, домогтися результату, виграти. Можливість навчати маленьких дітей за допомогою активної, цікавої для них діяльності – відмінна особливість дидактичних ігор. Дидактичні ігри, що проводяться поза заняттями і є їх складовою частиною, навчають і закріплюють знання в ігровій формі. Дидактичні ігри та вправи для дітей 3 – 4 років проводяться послідовно, систематично. Важливо тільки розмежовувати завдання, що передбачають роботу з різними властивостями предметів. В іншому випадку існує небезпека фіксувати увагу дітей на виділення однієї з властивостей на шкоду іншим.

Основна особливість дидактичних ігор – навчальна. Об'єднання в дидактичних іграх навчальної задачі, наявність готового змісту і правил, дає можливість вихователю більш планомірно використовувати ці ігри для естетичного виховання дітей.

Вправи на дрібну моторику для діток – відмінна методика розвитку дрібної моторики. Вони розвивають сенсоромоторну координацію, дрібну моторику рук; розвивають просторове орієнтування, сприяють розумінню понять "вгорі", "внизу", "справа", "ліворуч", формують навички шнуровання (зав'язування шнурка на бант); сприяють розвитку мови; розвивають творчі здібності. В іграх із шнурованням також розвивається окомір, увага, відбувається зміцнення пальців і усієї кисті руки (дрібна моторика), а це у свою чергу впливає на формування головного мозку і становлення мови. А також, що не мало важливо, ігри-шнуровання Монтессорі побічно готують руку до письма і розвивають посидючість.

Проте, навіть якщо мова дитини в нормі – це зовсім не означає, що дитина добре вправляється зі своїми руками. Якщо у віці 3-5 років зав'язування шнурків викликає у дитини ускладнення, а з пластиліну окрім кульок і ковбасок нічого не ліпиться, якщо в 6 років пришивання справжнього гудзика – нездійсненне і небезпечне завдання – значить, дрібна моторика рук дитини слабка. На жаль, про проблеми з координацією рухів і дрібною моторикою більшість батьків дізнаються тільки перед школою. Це обертається форсованим навантаженням на дитину: окрім засвоєння нової інформації, доводиться ще вчитися утримувати в неслухняних пальцях олівець.

Дидактичні ігри з використанням кубика «Умка».

Для сенсорного виховання у групі №4 створено кубик «Умка» (фото 11). Кубик використовується як засіб реалізації ігор сенсорного розвитку дітей раннього віку. Кубик має шість облаштованих для сенсорного розвитку сторін, до яких розроблено дидактичні ігри. Нижче наведено детальну характеристику кубика «Умка».

Фото 11. Сенсорний кубик «Умка»

СТОРОНА ПЕРША: «Раз застібка, два застібка» (фото 12)

Дидактична гра «Хто в будиночку живе?»

Мета: вчити дітей відкривати і закривати застібку «блискавку», зав'язувати і розв'язувати стрічку, застібати і розстібати гудзик, відкривати застібку «липучку».

Фото 12 . Перша сторона сенсорного кубика «Умка» під назвою «Раз застібка, два застібка»

Розвивати дрібну моторику, координацію рухів руки, вольові зусилля. Формувати навички самообслуговування.

Матеріал: дверцята із різного роду застібками.

Хід гри:

Запропонувати дітям відчинити дверцята і подивитися, хто там живе, назвати предмет, розповісти про нього, зачинити дверцята.

Дидактична гра «Нагодуй тваринок»

Мета: закріплювати і розширювати знання дітей про свійських та диких тварин. Вчити знаходити на картинці їжу для кожної тваринки. Вправляти у звуконаслідуванні. Розвивати дрібну моторику рук, мислення, увагу.

Ускладнення: називати тварин та їх дитинчат, розрізняти свійські та дикі тварини.

Матеріал: картинки тварин, які знаходяться в кишеньках, картинки із зображенням їжі для тварин.

Хід гри.

Запропонувати дітям відкрити кишеньки, знайти тваринку, назвати її, вибрати картинку із їжею для даної тваринки.

СТОРОНА ДРУГА: «Чарівна квітка» (фото13)

Дидактична гра «Квітка - семицвітка»

Мета: закріплювати з дітьми основні кольори спектра, називати їх, співвідносити кольори з предметами. Вчити дітей розстібати і застібати гудзик. Розвивати дрібну моторику пальців рук, мислення, пам'ять. Формувати кольорові уявлення.

Матеріал: квітка, пелюстки різного кольору, серединка квітки з пришитими різнокольоровими гудзиками.

Хід гри:

Показати дітям квітку: «Це квітка - семицвітка. У неї знімаються пелюстки». Запропонувати дітям по черзі зняти пелюстки, пограти з ними, назвати колір, скласти з пелюсток квітку.

Фото 13. Друга сторона сенсорного кубика «Умка» під назвою «Чарівна квітка»

Вітер зірвав пелюстки з квітки. Запропонувати дітям зібрати пелюстки, прикріпити їх на гудзик відповідного кольору.

Дидактична гра « Посади метелика на квітку»

Мета: вправляти дітей в розрізненні та називанні кольорів, вчити співвідносити предмети за кольором. Розвивати зорове сприйняття, орієнтування в просторі, мислення, увагу. Формувати кольорові уявлення.

Матеріал: квітка з різнокольоровими пелюстками, метелики різного кольору.

Хід гри.

Діти граються з метеликами, називають їх колір, форму. Запропонувати дітям посадити метелика на пелюстку відповідного кольору.

СТОРОНА ТРЕТЯ: «Їжачок - хитрячок».

Дидактична гра «Їжачок несе яблучка».

Мета: вчити дітей за кольором і величиною вибирати яблука, розрізняти поняття «більше, менше». Закріпити червоний, зелений колір. Розвивати дрібну моторику пальців рук, зосередженість, уважність. Виховувати любов до тварин, бажання їм допомагати.

Матеріал: кубик «Умка», зображення їжачка, площинні яблука різного розміру та кольору на липучках.

Хід гри.

Запропонувати дітям допомогти їжачкові закріпити на спину велике і мале яблука, визначити колір, величину і форму яблук. Їжачок дякує дітям за допомогу.

Дидактична гра «Гостинці від їжачка» (фото 14)

Мета: вчити дітей орієнтуватися в просторі, вправляти в умінні вживати слова «вгорі, внизу», порівнювати дві множини, використовуючи слова «один, багато». Закріплювати знання про основні кольори. Розвивати зосередженість, дрібну моторику рук. Виховувати самостійність, наполегливість.

Фото 14. Третя сторона сенсорного кубика «Умка» під назвою «Їжачок-хитрячок»

Матеріал: кубик «Умка», зображення їжачка, площинні зображення яблук, груш, грибів.

Хід гри.

Що приніс їжачок? Якого кольору яблука? Скільки грибочків приніс їжачок? Скільки груш приніс їжачок?

Діти знімають гостинці з спини їжачка, дякують йому.

2 варіант дидактичної гри «Гостинці від їжачка»

Їжачок приніс листочки.

Чи всі листочки однакові? Які листочки за розміром? (великі, маленькі) Які листочки за кольором? (Жовті, зелені)

СТОРОНА ЧЕТВЕРТА: «Кумедні фігурки» (фото15).

Дидактична гра «Друзі веселого Квадратика»

Мета: вчити розрізняти та називати геометричні фігури – круг, квадрат, трикутник, поняття «великий, маленький», групувати предмети за формою,

кольором, формувати множину за однією ознакою (величиною). Закріплювати знання про основні кольори. Розвивати логічне мислення, пам'ять, уяву. Виховувати самостійність, наполегливість.

Фото 15. Четверта сторона сенсорного кубика «Умка» під назвою «Кумедні фігурки»

Матеріал: кубик «Умка», площинні зображення геометричних фігур.

Дидактична гра «Відшукай»

Мета: вчити дітей знаходити предмети схожі на геометричні фігури.

Розвивати уважність, спостережливість. Виховувати інтерес до предметів найближчого оточення, позитивні емоції, доброзичливість.

Матеріал: іграшки, предмети побуту.

Моделювання з геометричних фігур.

«Курчатко» - з великого і малого кругів.

«Пірамідка» - з кругів різної величини.

«Будиночок» - з квадратів, трикутника.

Дидактична гра «Геометричні чоловічки».

Мета: знайомити дітей з геометричними формами: квадратом, кругом, трикутником; формувати вміння обстежувати геометричну фігуру, робити висновки щодо обстеження.

Розвивати дрібну моторику рук, координацію рухів, вміння спілкуватися. Виховувати бажання слухати.

Матеріал: кубик «Умка», площинні геометричні фігури на липучках.

СТОРОНА П'ЯТА: гра - шнурівка « Равлик - Павлик» (фото 16)

Дидактична гра «Допоможемо равлику прикрасити свій будиночок».

Мета: Закріпити знання дітей про основні кольори.

Фото 16. П'ята сторона сенсорного кубика «Умка» під назвою «Равлик-Павлик»

Формувати навички шнурування, зав'язування шнурка, навички самообслуговування. Виховувати наполегливість, бажання завершити справу до кінця.

Матеріал: кубик «Умка», зображення равлика, різнокольорові шnurки.

Ускладнення: запропонувати дітям 2 шnurки різного кольору.

Дидактична гра «Веселі шnurочки»

Мета: розвивати дрібну моторику рук, орієнтування в просторі. Формувати вміння нанизувати предмети відповідно до завдання. Закріплювати кольори та рахунок «один, багато». Виховувати самостійність, наполегливість.

Матеріал: кубик «Умка», різнокольорові шnurочки, квіти із тканини з отвором посередині.

Хід гри

В кишеньці знаходяться квіти для нанизування. Діти вибирають квіти і нанизують на шnur. Запропонувати дітям:

1. Нанизати квіти відповідно до кольору шnurка.
2. Нанизати на одну сторону червоного шnurка маленькі квіти, а на другу сторону великі квіти.
3. Нанизати червоні квіти на жовтий шnurок.
4. Нанизати одну велику квітку і багато маленьких.

СТОРОНА ШОСТА: «Весела мозаїка» (фото 17)

Дидактична гра «Підемо по доріжках»

Мета: розвивати тактильні відчуття, розрізняти предмети на дотик.

Активізувати словник дітей означеннями «гладенька, м'якенька, тверда». Виховувати уважність, допитливість.

Матеріал: гудзики різного кольору, форми, величини.

Хід гри.

Запропонувати дітям погратися з гудзиками, знайти найбільший гудзик, найменший, показати червоний, білий та інших кольорів гудзик, знайти квадратний гудзик.

Фото 17. Шоста сторона сенсорного кубика «Умка» під назвою «Весела мозаїка»

Таким чином створений нами кубик «Умка» допомагає розвивати сенсорні здібності діток та допомагає створювати цікаве, пізнавальне ігрове середовище. При допомозі кубика «Умка» забезпечується загальний, психічний та фізіологічний розвиток дитини раннього віку.

2.3. Результативність роботи з сенсорного розвитку дітей раннього віку засобами дидактичних ігор в ДНЗ №21 м.Вінниці

Для оцінки результативності сенсорної роботи ми здійснили аналіз кількісних та якісних показників її ефективності. З метою визначення рівня обізнаності дітей з кольорами, формами, величинами, а також з метою перевірки ейдетики (слуху, зору, тактильності, смаку) дітям було запропоновано виконати ряд завдань в ігровій формі.

Результати виконання завдань оцінювалися за такою шкалою:

високий рівень - завдання виконане повністю самостійно;

середній рівень - завдання виконане за підказкою;

низький рівень - завдання виконане за допомогою.

Перед початком роботи по сенсорному вихованню у вересні було проведено моніторинг у групі №4 з чисельністю 24 дитини (рис.2.2).

Рис. 2.2. Результати вхідного освітнього моніторингу рівнів розвитку сенсорних здібностей дітей групи № 4, здійсненого у вересні 2015 року

На початку навчального року лише 20 % дітей групи володіли середнім та високим рівнем розвитку сенсорних здібностей.

В результаті проведеної роботи , а саме, створення сенсорного середовища, використання методики М.Монтессорі в роботі з дітьми, проведення сенсорних занять та ігор , наші вихованці покращили знання про колір, форму, величину предметів. У лютому 2016 року, в результаті проведеної роботи педагогів групи №4 по сенсорному розвитку, кількість дітей, що мають високий та середній рівні розвитку сенсорних здібностей значно зросла (рис.2.3).

Рис. 2. 3.Порівняльна характеристика кількості дітей, які мають високий та середній рівень розвитку сенсорних здібностей.

З метою виявлення успішності роботи по сенсорному вихованню дітей було проведено вихідний моніторинг у лютому 2016 року (рис.2.4).

Рис. 2.4. Результати вихідного освітнього моніторингу рівнів розвитку сенсорних здібностей дітей групи № 4, здійсненого у лютому 2016 року

Таким чином, особливе значення в розвитку сенсорики має засвоєння дитиною суспільного сенсорного досвіду, опанування дій сприймання та їх удосконалення. Велика роль належить правильній організації системи сенсорного виховання у дошкільному навчальному закладі

ВИСНОВКИ

Для вирішення поставленої **проблеми: які педагогічні умови підвищення рівня сенсорного розвитку дітей раннього віку?**

1. Ознайомились з науково-теоретичними основами сенсорного виховання дітей раннього віку. Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури довів, що ранній вік є найбільш сприятливим для вдосконалення діяльності органів чуття, одержання уявлень про довкілля, а отже, сенсорного виховання дітей, спрямованого на забезпечення їх повноцінного сенсорного розвитку.

2. Розробили сенсорні дидактичні матеріали та реалізували їх в практиці роботи з вихованцями групи раннього віку №4 «Гніздечко». Створено розвивальне сенсорне середовище, напрацьовано сенсорні матеріали.

4. Розробили навчально-методичне забезпечення сенсорного розвитку дітей при допомозі сенсорних матеріалів та дидактичних ігор, а саме: упорядковане перспективне планування сенсорного виховання дітей раннього віку, напрацьовані матеріали організованої навчальної діяльності з сенсорного виховання та картотеку сенсорних ігор.

Наш досвід був представлений на заняттях міської Школи молодого вихователя «Творення».

Перспективу подальших розвідок убачаємо в пошуку шляхів використання засобів продуктивної діяльності, зокрема й конструювання, з метою ефективного сенсорного виховання у родині; визначенні й обґрунтуванні психологічних механізмів процесу сенсорного розвитку дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Венгер Л.А. Виховання сенсорної культури дитини від народження до 6 років. - М.: Просвітництво, 1988.-144 с.
2. Венгер Н.Б. Об усвоении ребенком систематизации внешних свойств предметов / Н. Б. Венгер // Вопросы психологии, 1970. - № 4. - С. 77-86
3. Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. 5-6(7) років/Авт.-упоряд. М. Л. Кривоніс, О. Л. Дроботій. — Х.: Видавництво «Ранок», 2012. — 256 с.
3. Крулехт М., Оніщенко Є. Вона стояла біля витоків вітчизняного дошкільного виховання // Дошкільне виховання. -1993. - № 5. - С. 52-54
4. Козлова С.А. Дошкільна педагогіка: посібник для студ. середовищ. пед. навч закладів. - Х., 2013. - 198с.
5. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого / Ю. В. Малікова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: зб. наукових праць. - Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2000. - № 3-4. - С. 151-153.
6. Мусевич В.С. [Феномени](#) сенсорного розвитку дітей: [підручник](#) для студ. вузів. - К.: Видавничий центр «Академія», 2014. - 210 с.
7. [Морозова](#) О.Є. Дошкільний вік: сенсорний розвиток і виховання / О.Є.Морозова // Дошкільне виховання. -1993. - № 5. - С. 54-55
8. Монтессори М. Значение среды в воспитании / М. Монтессори // Частные школы, № 4, 1995.
9. Олійник Л. М. Формування уявлень про властивості і співвідношення предметів у дітей раннього віку: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Олійник Лія Миколаївна. - К., 2005. - 209 с.
10. Половенко О.Л. Заняття по сенсорному вихованню (з дітьми раннього віку): посібник для вихователів дит. садка.- К.: Знання, 2013. - 96 с.
11. Плеханов А. Педагогічна теорія і практика Марії Монтессорі / А.Плеханов // Дошкільне виховання. -1989. - № 10. - С. 66-70
12. Плеханов А., М. Манасеїна: сенсорний розвиток і виховання дітей дошкільного віку // Дошкільне виховання.-1995. - № 7. - С. 31-35
13. Плеханов А., Морозова О. Творець дитячого саду і основоположник дошкільної педагогіки // Дошкільне виховання. -1995. - № 7. - С. 64-67
14. Розвиток відчуттів і сприйняття у дітей від дитинства до молодшого шкільного віку: Ігри, справи, тести. / Н.В. Краснощекова. - М: Фенікс, 2009.
15. Сенсорне виховання в дитячому садку: Посібник для вихователів. / Под ред. М.М. Поддьякова, В.М. Аванесова. - М.: Просвещение, 1981. - 120с.
16. Сенсорні здібності малюка: Ігри на розвиток сприйняття кольору, форми і величини у дітей раннього віку: Кн. Для вихователів дет саду і батьків. - М.: Просвещение: АТ «Учеб. літ.

», 1996. - 95 с.

17. Щелованов Н.М. Ясла і будинку дитини - завдання виховання. - В кн.: Виховання дітей раннього віку в дитячих установах. М., 1960. - 122с.

Додаток 1

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН РОБОТИ З СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Вересень
Тема: Повітряна кулька
Завдання: Розвивати органи чуття. Виховувати допитливість. Ознайомлювати дітей з червоним кольором; заохочувати до називання кольору. Вправляти у вмінні знаходити пластмасові кульки червоного кольору серед кульок інших кольорів
Матеріал: Повітряна кулька червоного кольору; пластмасові кульки жовтого і червоного кольорів
Зміст роботи
Заняття 1. <i>Сюрпризний момент:</i> поява червоної повітряної кульки, передавання її з рук в руки зі словами "Привіт, червона кулько!". <i>Рухлива гра "Не дай кульці впасти":</i> підкидання повітряної кульки. <i>Дидактична гра "Знайди червону кульку":</i> сортування жовтих і червоних кульок.

Заняття 2. Сюрпризний момент: поява червоної повітряної кульки, вітання з нею, пошук у кімнаті предметів такого самого кольору.

Рухлива гра "Веселі кульки", збирання червоних кульок. Ігрова вправа "Прокоти кульку": завдання - котити і доганяти кульку. Повітряна кулька червоного кольору; пластмасові кульки жовтого і червоного кольорів

Тема: «Рости, зернятко»

Завдання: Розвивати сенсорну чутливість дітей. Виховувати уважність, інтерес до ігор з водою. Спонукає обстежувати воду за допомогою дотику, виявляти її властивості. Удосконалювати навички самообслуговування (засукувати та відкочувати рукави, витирати руки рушничком)

Матеріал: Миска з водою; для кожної дитини; рушнички, маленькі поролонові губки та відеречка.

Зміст роботи

Заняття 3. Сюрпризний момент: розглядання зернятка пшениці. *Слухання казки "Півник, що посадив зернятко". Вправа "Здрастуй, водичко":* занурення по черзі рук у воду, перебирання в ній пальцями.

Гра "Викрути губку": переливання води за допомогою губки з миски у відеречко.

Заняття 4. Пригадування казки "Півник, що посадив зернятко". Вправа "Здрастуй, водичко": доторкання до води пальцями, а потім долонями.

Гра "Веселий дощик": плескання в долоні мокрими руками.

Гра "Викрути губку"

Тема: Знайомство з Півником

Завдання: Розвивати дрібну моторику, сенсорну чутливість, уміння слухати. Виховувати бажання допомагати іншим. Заохочувати до називання власного імені; збагачувати словник звуконаслідувальними словами ("ку-ку-рі-ку") та словами, що описують зовнішній вигляд півника (гребінець, крила, дзьоб). Ознайомлювати з червоним кольором. Навчати викладати прості конструкції з лічильних паличок

Матеріал: Кольорові лічильні палички; іграшковий півник бі-ба-бо; мішечок червоного кольору; для кожної дитини: фланелеграфи, заготовки кружечків

Зміст роботи

Заняття 5. Сюрпризний момент: поява Півника, знайомство з ним, обстеження його подарунка - червоного мішечка. *Слухання казки "Як Півник будив Сонечко". Конструювання з лічильних паличок "Драбинка для Півника":* викладання паличок паралельно одна одній.

Заняття 6. Сюрпризний момент: розглядання червоного мішечка, пригадування, хто його подарував. *Гра "Знайди півника":* пошук півника з орієнтуванням на звуконаслідування.

Пригадування казки "Як Півник будив Сонечко". Конструювання з лічильних паличок "Доріжка для Півника": викладання паличок одна біля одної.

Заняття 7. Сюрпризний момент: розглядання півника, коробки з жовтими кружечками і червоного мішечка. *Пригадування казки "Як Півник будив Сонечко". Конструювання "Промінчики для Сонечка":* викладання паличок одним кінцем до жовтого кружечка.

Імітаційні рухи: "ходьба півника" (високо піднімаючи коліна); "лопотіння крилами"

Жовтень

Тема: Веселий Кружечок

<p>Завдання: Розвивати чуття ритму, пам'ять, дрібну моторику. Виховувати товариськість, естетичний смак. Ознайомити дітей з геометричною фігурою - кругом, зеленим кольором. Дати уявлення про те, що предмети відрізняються один від одного за величиною. Навчати розуміти та використовувати у мовленні слова «великий», «маленький». Вправляти у групуванні кругів за величиною. Заохочувати до виконання дій на прохання дорослого («заховай», «покажи»)</p>
<p>Матеріал: Демонстраційний круг; більші й менші тарілки; мішечок зеленого кольору; жабка-брязкальце зеленого кольору; пластмасові кульки різних кольорів, відріз тканини зеленого кольору; велика зелена миска, великі та маленькі круги (по одному).</p>
<p>Зміст роботи</p>
<p>Заняття 1. <i>Сюрпризний момент:</i> обстеження демонстраційного круга. <i>Слухання казки "Про веселого Кружечка". Вправа "Покажи великий (маленький) кружечок". Конструювання «Дороріжка».</i> Викладання на підлозі двох доріжок з великих і маленьких кругів.</p>
<p><i>Рухлива вправа "По доріжці":</i> ходьба по доріжці з великих кругів з високим підніманням ніг, а по доріжці з маленьких - дрібним кроком.</p>
<p>Заняття 2. <i>Пригадування казки "Про веселого Кружечка". Дидактична гра "Великий - маленький":</i> сортування великих і маленьких кружечків по тарілочках відповідної величини.</p>
<p>Заняття 3. <i>Слухання казки "Як веселий Кружечок з жабкою подружився".</i> Розглядання зеленої жабки-брязкальця і зеленого мішечка, що вона принесла. Звуконаслідування жабки. <i>Дидактична гра "Знайди зелені кульки"</i> - пошук зелених кульок серед інших, складання їх у зелену миску. <i>Рухлива гра "Веселі кульки":</i> збирання зелених кульок.</p>
<p>Заняття 4</p> <p><i>Сюрпризний момент:</i> розглядання зеленої торбинки, пригадування, хто її приніс, пошук жабки з орієнтуванням на звук брязкальця.</p> <p><i>Вправа "Зелена жабка на зеленій галявині":</i> викладання зелених кульок на тканину. <i>Дидактична вправа "Зелені кульки для жабки":</i> вибирання зелених кульок серед інших.</p> <p><i>Рухлива вправа "Летіть, кульки!":</i> підкидання кульок, що лежать на тканині, яку діти тримають за краї по периметру</p>
<p>Тема: Зайці і капуста</p>
<p>Завдання: Розвивати пам'ять, увагу, навички орієнтування в просторі. Виховувати впевненість у власних силах, повагу одне до одного. Закріплювати знання про круг, зелений колір. Закріплювати вміння розрізняти круги за величиною шляхом накладання. Спонукає знаходити предмети, схожі на круг. Залучати до виконання рухових дій.</p>
<p>Матеріал: Демонстраційний круг; іграшковий заєць; для кожної дитини: круги червоного та зеленого кольорів, картинки із зображенням капусти і помідора, фланелеграфи, великі та маленькі круги зеленого кольору, зображення великої і маленької іграшкових машинок та площинні зображення зайчиків різної величини.</p>
<p>Зміст роботи</p>
<p>Заняття 5. <i>Слухання казки "Кружечок і голодний Зайчик". Дидактична вправа "Знайди капусту":</i> пошук карток із зображенням капусти, визначення її кольору і форми, виправлення зайчика, який показує неправильно. <i>Дидактична гра "Грядка капусти".</i> викладання на фланелеграфі зелених кругів.</p>

Заняття 6. Слухання казки "Кружечок і голодний Зайчик" з пригадуванням дітьми подальшого сюжету.

Дидактична гра "Знайди фігуру": пошук зображень капусти, групування кругів за кольорами (червоний - помідор, зелений - капуста).

Рухлива вправа "Зайчики сіренькі": стрибки на місці на двох ногах.

Заняття 7. Пригадування казки "Кружечок і голодний Зайчик". Дидактична гра "Допоможи Зайчику зібрати капусту": сортування великих і маленьких кругів у машини відповідної величини. Рухлива вправа "Відвеземо капусту зайчикам": рух по кімнаті одне за одним, наслідуючи звук машини ("ж-ж-ж").

Заняття 8. Організаційний момент: поява іграшкового зайчика, пригадування сюжету казки.

Дидактична гра "Нагодуй зайчиків": накладання великих кругів на великих зайчиків, а малих - на маленьких. Рухлива гра "Пішли діти у лісок": відтворення рухів за дорослим відповідно до віршованого тексту

Тема: Граємо з пісочком

Завдання: Розвивати у дітей тактильно-кінестичну чутливість руки, вміння слухати.

Виховувати інтерес до ігор з піском. Формувати уявлення про властивості сухого піску. Збагачувати словник дітей словом - ознакою «сухий».

Матеріал: Велика миска з піском;
Дрібні іграшки-тваринки; лічильні палички.

Зміст роботи

Заняття 9. Вправа "Здрастуй, пісочок": доторкання до піску по черзі пальцями однієї руки, потім другої, а згодом усією долонею зі словами "Привіт, пісочок!".

Вправа "Піщаний дощик": висипання пісочку з кулачків (над мискою); формулювання висновку: пісок сиплеться, бо сухий. Гра "Хованки": пошук у мисці з піском дрібних іграшок.

Заняття 10. Вправи "Здрастуй, пісочок", "Піщаний дощик". Гра "Хованки": пошук у піску лічильних паличок. Конструювання з лічильних паличок на піску.

Листопад

Тема: Вийди, вийди, сонечко

Завдання: Розвивати пам'ять, дрібну моторику, уяву.

Виховувати охайність, естетичний смак, повагу одне до одного.

Ознайомлювати дітей з жовтим кольором; спонукати до запам'ятовування його назви. Вправляти в умінні впізнавати жовтий колір, знаходити його у довкіллі. Заохочувати до малювання прямих ліній. Навчати викладати сонечко з круга та лічильних паличок (прищіпок). Закріплювати поняття "великий", "маленький". Формувати вміння діяти за словесною інструкцією дорослого

Матеріал: Коробка з олівцями, жовта парасолька; іграшкові лисички і зайченя; зображення сонячного зайчика; для кожної дитини: аркуш паперу, жовтий олівець, кружечки та прищіпки жовтого кольору, більші й менші круги жовтого кольору (по 2 шт.), фланелеграфи

Зміст роботи

Заняття 1. Слухання казки "Олівці в коробці".

Малювання олівцями: домальовування промінців до кола, зображеного дорослим. Рухлива гра "Сонечко і дощик".

<p>Заняття 2 . Організаційний момент: розглядання коробки з олівцями і пригадування змісту казки.</p> <p>Конструювання "Промінчики для сонечка": викладання сонечка з круга талічильних паличок (прищіпок).</p> <p>Розучування заклички "Вийди, вийди, сонечко" з рухами.</p>
<p>Заняття 3. Сюрпризний момент: візит лисички, яка змерзла і просить у дітей поради, як їй зігрітися.</p> <p>Виконання заклички "Вийди, вийди, сонечко" з рухами. Вправа "Знайди жовте": пошук у кімнаті предметів жовтого кольору.</p>
<p>Заняття 4. Імітаційна вправа "Діти змерзли".</p> <p>Виконання заклички "Вийди, вийди, сонечко" з рухами. Конструювання "Мое сонечко": викладання сонечка з круга (величину і колір обирає дитина) і лічильних паличок.</p>
<p>Заняття 5. Слухання казки "Зайченя, що подружилось із Сонячним зайчиком", що супроводжується ілюстраціями.</p> <p>Дидактична гра "Великий - маленький", викладання фігур на фланелеграфі за словесною інструкцією дорослого.</p>
<p>Заняття 6. Пригадування казки "Зайченя, що подружилось із Сонячним зайчиком". Вправа "Опиши Сонячного зайчика" (якого він кольору, на яку геометричну фігуру схожий).</p> <p>Дидактична гра "Великий - маленький": викладання кругів на фланелеграфі (діти самостійно чергують їх за величиною). Пальчикова гімнастика "Зайчик": згинання і розгинання вказівного та середнього пальців</p>
<p>Тема: Хто, хто у водичці живе?</p>
<p>Завдання: Розвивати координацію рухів рук дітей та дрібну моторику, вміння слухати.</p> <p>Виховувати допитливість. Продовжувати формувати вміння орієнтуватися у кольорах, називати їх. Продовжувати вчити визначати властивості води (тепла/холодна)</p>
<p>Матеріал: Сачки (4 шт.); велика миска з водою; кульки жовтого і зеленого кольорів; миски (2 шт.); кульки гідро - гелю; пластикові пляшки за кількістю дітей</p>
<p>Зміст роботи</p>
<p>Заняття 7. Спостереження "Підводне царство": розглядання різноколірних кульок у мисці з водою.</p> <p>Вправа "Вітання з водою": занурення у воду по черзі пальців та долонь правої й лівої рук, визначення, тепла вода чи холодна. Гра "Упіймай рибку": виловлювання сачком з води кульок певного кольору.</p>
<p>Заняття 8. Спостереження "Підводне царство". Вправа "Вітання з водою". Гра "Упіймай кульку": виловлювання з води кульок гідрогелю і складання їх у пластикову пляшку</p>
<p>Грудень</p>
<p>Тема: Ялинки - красуні</p>
<p>Завдання: Розвивати спостережливість.</p> <p>Закріплювати знання про зелений колір, уміння розрізняти та зіставляти предмети за величиною. Формувати вміння розрізняти ялинки за висотою</p> <p>Матеріал: Ялинки, різні за висотою; зображення персонажів казки; для кожної дитини: фланелеграфи; площинні зображення ялинок і зайчиків різної висоти</p>
<p>Зміст роботи</p>
<p>Заняття 1. Слухання казки "Зайчик і Ялинка" у супроводі ілюстрацій. Рухлива вправа "Ялинка висока - низька": на слова "низька ялинка" - діти присідають, "висока ялинка" - встають і піднімають руки вгору.</p>

Дидактична вправа "Заховай зайчика": накладання високої ялинки на більшого зайчика, а низенької - на меншого.

Заняття 2. Спільне розповідання казки "Зайчик і Ялинка". Вправа "Виклади ялинки": викладання на фланелеграфах різних за висотою ялинок у послідовності, визначеній дорослим (за зразком)

Тема: Спритний Трикутник

Завдання: Розвивати вміння орієнтуватися на площині. Виховувати зосередженість.

Ознайомлювати дітей із трикутником. Закріплювати знання про круг. Вправляти у запам'ятовуванні назв геометричних фігур та кольорів. Навчати викладати ялинку з трикутників шляхом прикладання трикутників один до одного. Закріплювати поняття "високий", "низький".

Формувати вміння знаходити відмінності між двома фігурами; розрізняти та називати кольори

Матеріал: Демонстраційні круг, трикутник; для кожної дитини: зелені трикутники (по 3 шт.), фланелеграфи, сенсорні дошки (розділені на чотири основні кольори), трикутники червоного, зеленого та жовтого кольорів (по одному кольору)

Зміст роботи

Заняття 3. Слухання казки "Зустріч веселого Кружечка зі спритним Трикутником".

Обстеження демонстраційних фігур, вітання з Трикутником (вихователь кутом фігури торкається долоньки дитини). Конструювання "Ялинка": викладання з трикутників.

Заняття 4. Спільне розповідання казки "Зустріч веселого Кружечка зі спритним Трикутником".

Конструювання "Ялинка і сонечко".

Рухлива вправа "Ялинка висока - низька".

Заняття 5. Пригадування казки "Зустріч веселого Кружечка зі спритним Трикутником".

Дидактична гра "Хованка": вихователь показує трикутники певних кольорів, діти по черзі кладуть долоні на відповідні кольори на сенсорній дошці.

Заняття 6. Складання з дітьми казки про веселого Кружечка і спритного Трикутника. Дидактична гра "Хованка".

Завдання "Знайди кімнату для Трикутника". викладання трикутників на сенсорній дошці (за кольорами)

Тема: Казка по мокрому піску

Завдання: Розвивати тактильні відчуття, дрібну моторику, фантазію дітей.

Виховувати інтерес до дій з піском. Навчати малювати прямі та хвилясті лінії.

Закріплювати навички орієнтування на площині

Матеріал: Таці з піском; лійка з водою

Зміст роботи

Заняття 7. Вправа "Вітаю тебе, пісочок"

Слухання казки (сюжет за вибором вихователя,) і малювання на піску за змістом: прямі лінії зверху вниз - "ліс"; круг з промінчиками - "сонце", доторки двома пальчиками - "зайчик", "тупання" кулачками - "ведмедик" тощо.

Заняття 8, Вправа "Вітаю тебе, пісочок". Виконання забавлянки "Печу, печу хлібчик" Малювання казки "Колобок": "по засіках помела" - діти пальчиками змітають пісок; "по коморі пошкребла" - стискають руку з піском; "замісила тісто" - вдавлюють пісок кулачком; "розкачала тісто" - погладжують долонею тощо.

Січень

Тема: Привітний Квадрат

Завдання: Розвивати тактильні аналізатори, уяву, пам'ять дітей. Виховувати спостережливість.

Формувати уявлення про квадрат (має кути).

Вправляти у називанні геометричних фігур (круг, трикутник, квадрат) та

розрізненні їх за характерними ознаками.

Закріплювати знання назв кольорів та вміння знаходити квадрати певних кольорів за картками Дьенеша

Матеріал: Круг; квадрат; для кожної дитини: фланелеграфи, по одному квадрату червоного, зеленого, жовтого кольорів та площинні зображення паровозика, сенсорні дошки

Зміст роботи

Заняття 1. Слухання казки "Як веселий Кружечок учив Квадрата котитися".

Дидактична вправа "Покажи": завдання - показати квадрат того кольору, який називає дорослий.

Конструювання "Доріжка": викладання доріжки шляхом прикладання одного квадрата до іншого (вихователь дає словесні вказівки щодо послідовності кольорів).

Заняття 2. Пригадування казки "Як веселий Кружечок учив Квадрата котитися".

Дидактична вправа "Хованки": завдання - долонькою закривати квадрати тих

кольорів, що називає дорослий. Конструювання "Потяг": викладання потяга шляхом прикладання квадратів один до одного (послідовність кольорів - за вибором дітей).

Заняття 3. Пригадування казки "Як веселий Кружечок учив Квадрата

котитися". Дидактична гра "Хованки": завдання - знайти і показати квадрат відповідно до картки Дьенеша.

Конструювання з квадратів за власним бажанням

Заняття 4. Пригадування казки "Як веселий Кружечок учив Квадрата

котитися". Дидактична гра "Хованки". Завдання "Знайди кімнату для Квадрата": викладання квадратів на сенсорній дошці

Тема: Синя казка

Завдання: Розвивати навички орієнтування в просторі. Виховувати естетичний смак.

Ознайомлювати дітей із синім кольором. Вправляти дітей у вживанні словосполучень "синя шапка", "сине відро", "синій чайник" тощо

Матеріал: Картинки з малюнками синього кольору; кольорові кульки із "сухого басейну"; іграшки та предмети синього кольору

Зміст роботи

Заняття 5. Слухання казки "Як хлопчик Петрик допоміг мамі одужати", що супроводжується ілюстраціями: дорослий називає колір зображеного предмета, а діти додають його назву ("синя... (шапка)"). Дидактична гра "Сині кульки":

збирання кульок синього кольору серед інших.

Заняття 6. Пригадування казки "Як хлопчик Петрик допоміг мамі одужати".

Гра "Знайди предмет синього кольору": пошук у кімнаті предметів синього кольору

Тема: Граємо з водою

Завдання: Розвивати дрібну моторику, тактильні відчуття. Виховувати охайність.

Продовжувати ознайомлювати дітей з властивостями води, правилами поведінки під час ігор з водою. Формувати уявлення дітей про мешканців водойм

Матеріал: Дві великі миски з водою; іграшкові жабенята, кулька

Зміст роботи

Заняття 7. Вправа "Здрастуй, водичко": доторкання до води по черзі пальцями однієї та другої рук, тильною й зворотною сторонами долоні.

Слухання казки "Маленьке Жабенятко" і виконання відповідних рухів: стискання пальців у воді зі звуконаслідуванням, погладжування води рухами вперед-назад, поплескування долонею по поверхні води, занурення руки на дно миски, сплескування мокрими долонями перед собою.

Заняття 8. Вправа "Здрастуй, водичко". Пригадування казки "Маленьке Жабенятко". Вправа "Жаб'ячий футбол на воді": діти

штовхають кульку по поверхні води, називаючи ім'я того, кому штовхають кульку

Лютий

Тема: Подорож до міста Фігур

Завдання: Розвивати фантазію, вміння орієнтуватися на площині, діяти за словесною інструкцією дорослого. Виховувати інтерес до конструкторської діяльності. Вправляти дітей у вмінні розрізняти та називати геометричні фігури, використовувати їх у конструюванні. Навчати розташовувати фігури одну відносно одної.

Матеріал: Демонстраційні квадрат, круг, трикутник; для кожної дитини: по одному великому та малому квадрату й трикутнику; фланелеграфи геометричні фігури чотирьох кольорів картки Дьенеша; фігури для конструювання

Зміст роботи

Заняття 1. Слухання казки "Будиночок для Квадрата", що супроводжується ілюстраціями.

Конструювання "Хатинка": прикладання трикутника до квадрата.

Рухлива гра "Знайди свій будиночок": під музику діти рухаються по кімнаті, на закінчення - сідають на свої місця-"будиночки".

Заняття 2. Пригадування казки "Будиночок для Квадрата". Конструювання "Високий і низький будиночки": викладання з квадратів і трикутників.

Заняття 3. Слухання казки "Подорож геометричних фігур", що супроводжується ілюстраціями.

Дидактична гра "Зашифровані дорожні знаки": дорослий показує картку Дьенеша, діти знаходять відповідну фігуру. Конструювання "Потяг": діти чергують великі й маленькі квадрати, накладають на них круги.

Заняття 4. Пригадування казки "Подорож геометричних фігур". Дидактична гра "Зашифровані дорожні знаки". Конструювання "Потяг", обігрування композиції.

Тема: Чорний і білий кольори

Завдання: Розвивати пам'ять, дрібну моторику, вміння діяти за словесною інструкцією. Ознайомлювати дітей з чорним та білим кольорами, Вправляти у вмінні розрізняти і називати кольори, частини доби; розуміти значення слів "один", "багато"

Матеріал: Малюнки, на яких зображено частини доби (день і ніч); зображення предметів чорного та білого кольорів; мішечок; чорна та біла дерев'яні дошки; біла крейда

Зміст роботи

Заняття 5. Слухання казки "Чорне і біле", що супроводжується ілюстраціями: дорослий називає колір зображеного предмета, а діти додають його назву ("біла... (зірочка) Вправа "Що буває чорним та білим?". Малювання ліній крейдою на дошці

<p>Заняття 6. Дидактична гра "Чарівний мішечок": розглядання зображень предметів чорного чи білого кольорів та викладання їх на дошку відповідного кольору. Пригадування казки "Чорне і біле". Рухлива гра "День і ніч"</p>
<p>Тема: Малювання на манці</p>
<p>Завдання: Розвивати тактильні відчуття, зорову та слухову увагу, дрібну моторику. Виховувати самостійність, товариськість. Закріплювати знання про кольори та геометричні фігури</p>
<p>Матеріал: Картинки із зображеннями тварин; для кожної дитини; таці з манкою, гудзики</p>
<p>Зміст роботи</p>
<p>Заняття 7. Слухання "манної" казки про тварин й одночасне малювання за її змістом (спосіб зображення тварин аналогічний тому, який використовувався під час малювання на піску). Конструювання "Міст через річку": викладання ряду гудзиків одного кольору.</p>
<p>Заняття 8. Створення спільної "манної" казки. Конструювання "Міст через річку": викладання ряду гудзиків з чергуванням червоного і жовтого кольорів</p>
<p>Березень</p>
<p>Тема: Квіточка для бджілки</p>
<p>Завдання: розвивати сенсорну чутливість дітей, мовлення, творче та конструктивне мислення, вміння орієнтуватися на площині. Виховувати самостійність, інтерес до природи. Вправляти у розрізненні та називанні кольорів. Продовжувати вчити дітей викладати зображення з площинних геометричних фігур. Поповнювати активний словник дітей</p>
<p>Матеріал: демонстраційне зображення вулика та схеми для конструювання; для кожної дитини: кольорові та чорно-білі схеми квіточки, круги червоного та жовтого кольорів (згідно зі схемою), фланелеграфи, круги, трикутники та квадрати різних кольорів</p>
<p>Заняття 1. Організаційний момент: дзеленчання дзвіночка - запрошення до казки. Слухання казки "Як Бджілка з Квіточкою подружилися", що супроводжується імітуванням дітьми дзижчання та рухів бджоли. Конструювання "Квіточка": викладання квіточки шляхом накладання кольорових кругів на кольорову схему (діти називають кольори квітки). Дихальна вправа: імітування вдихання аромату квітки.</p>
<p>Заняття 2. Пригадування казки "Як Бджілка з Квіточкою подружилися". Конструювання "Квіточка для Бджілки": викладання квіточки на фланелеграфі із запропонованих геометричних фігур (круг і трикутники або круг і квадрати), називання кольорів.</p>
<p>Заняття 3. Слухання казки "Де живе Бджілка?", що супроводжується показом зображень пасіки та вулика. Рухлива гра "Знайди свій вулик": під запис звуків природи діти-"бджілки" рухаються по кімнаті, зі звуками дощу - сідають на стільчики-"вулики" (орієнтуючись за кольором).</p>

Заняття 4. *Ігрова ситуація "До бджілок на гостину"*: слухання запису дзижчання бджіл, імітування цих звуків та рухів бджіл. Пригадування змісту казок "Як Бджілка з Квіточкою подружилися "Де живе Бджілка?".
 Конструювання "Квіточка для Бджілки": викладання квіточки на фланелеграфі з геометричних фігур, які діти обирають самостійно; малята називають геометричні фігури, з яких виклали квіточку, обігрують зображення, імітуючи звуки та рухи бджоли.

Тема:Весняна казка

Завдання: розвивати дрібну моторику дітей. Виховувати бажання виконувати завдання самостійно. Закріплювати знання назв основних кольорів (жовтий, червоний, синій, зелений)

Матеріал: для кожної дитини: фланелеграфи, гудзики різних кольорів

Заняття 5. Слухання "Весняної казки", що супроводжується викладанням педагогом силуетів персонажів з гудзиків (діти визначають колір та форму кожного гудзика).

Вправа "Виклади об'єкт": викладання певного об'єкта (квіточки, метелика, сонечка тощо) за словесною вказівкою дорослого шляхом чергування гудзиків двох кольорів. Рухлива вправа "Весняний вагончик": ходьба "змійкою" одне за одним, тримаючись за руки

Заняття 6. Слухання "Весняної казки": викладання дітьми силуетів з гудзиків під час розповіді, визначення кольору та форми гудзиків.

Вправа "Виклади об'єкт": викладання об'єкта за словесною вказівкою дорослого шляхом чергування гудзиків двох кольорів; викладання квіточки із

.самостійним добиранням кольорів

Тема: Весняна казка на піску

Завдання: розвивати у дітей тактильно-кінестетичну чутливість руки та конструкторські вміння. Виховувати інтерес до ігор з піском. Закріплювати уявлення про те, що сухий пісок сиплеться. Ввести в активний словник малят слово "сухий"

Матеріал: іграшкова бджілка; велика миска з піском; дрібні пластмасові іграшки; дощечки для кожної дитини.

Заняття 7. Слухання казки "Як Бджілка запросила подружок на чай з медом".

Вправа "Здрастуй, пісочку": доторкання до піску по черзі пальцями однієї руки, потім другої, а згодом усією долонею зі словами "Привіт, пісочку!".

Гра "Відшукай скарб": пошуку піску дрібних пластмасових іграшок, захованих дорослим задалегідь.

Викладання предметів: самостійне викладання дітьми предметів на піску з упорядкуванням їх за величиною.

Заняття 8. *Пригадування казки "Як Бджілка запросила подружок на чай з медом"* за допомогою запитань вихователя. *Вправа "Здрастуй, пісочку"*: доторкання до піску, висипання піску з кулачка на руку дорослого.

Гра "Відшукай скарб".

Викладання зображень з мозаїки: викладання квіточки, сонечка тощо

Квітень

Тема:Курочка з курчатами

Завдання:розвивати мислення, пам'ять, дрібну моторику дітей. Активізувати зорові та слухові аналізатори.

Виховувати емпатію, впевненість у власних силах, повагу одне до одного, допитливість. Закріплювати уявлення про геометричні фігури (круг, трикутник) та кольори, поняття "великий" - "маленький", Вправляти в порівнянні предметів за величиною. Навчати чергувати фігури за величиною

Матеріал: Іграшка-квочка; зображення курчат; один білий круг і шість жовтих; контурне зображення курчат і квочки; для кожної дитини: набори геометричних фігур, фланелеграфи, атрибути для рухливої гри, індивідуальні сенсорні басейни, заповнені пшеницею та квасолею, миски

Заняття 1. Організаційний момент: дзеленчання дзвіночка - запрошення до казки. Слухання казки "Як Курочка курчаток загубила"
Конструювання "Курчатко": викладання курчатка з кругів і трикутника на індивідуальних фланелеграфах.

Заняття 2. Пригадування казки "Як Курочка курчаток загубила" з показом демонстраційних картинок на фланелеграфі. Конструювання "Курчатко". Рухлива вправа "Курчатка": ходьба з високим підніманням стегна та одночасним підніманням-опусканням рук-"крил".

Заняття 3. Слухання вірша "Курочка і курчатка" К. Перелісної.
Вправа "Курочка з курчатами": викладання ланцюжка з кругів на індивідуальних фланелеграфах.
Рухлива гра "Вийшла курочка гуляти".

Заняття 4. Слухання запису кудкудакання курки.
Пригадування вірша "Курочка і курчатка" К. Перелісної.
Вправа "Доріжка від курочки до курчат": викладання доріжки з різних за величиною квадратів на індивідуальних фланелеграфах.
Рухлива гра "Вийшла курочка гуляти".

Заняття 5. Слухання казки "Курчатка на прогулянці".
Дидактична вправа "Голодні курчатка": розглядання зерен пшениці та квасолі, відбирання квасолі з сенсорного басейну в окрему тарілочку.
Рухлива вправа "З прогулянки додому": ходьба одне за одним між предметами.

Заняття 6. Пригадування казки "Курчатка на прогулянці".
Дидактична вправа "Голодні курчатка".
Рухлива вправа "З прогулянки додому": чергування різних видів ходьби

Тема :Граємо з водою

Завдання: розвивати в малюків окомір та координацію рухів.
Виховувати інтерес до ігор з водою. Навчати виконувати поставлене завдання.

Матеріал: миска з водою; для кожної дитини: прозорі склянки з позначками, чайні ложки, тенісні кульки, кораблики з горіхової шкаралупи, коктейльні соломинки.

Заняття 7. Слухання казки "Курчатка на прогулянці".
Гра з водою "Налий води курчатам": відмірювання води чайною ложкою і наливання в прозору склянку до позначки (повторення дій за дорослим).
Вправа "Кульки на воді": дмухання на тенісну кульку через коктейльну соломинку.

Заняття 8. Пригадування казки "Курчатка на прогулянці".
Гра з водою "Налий води курчатам".
Гра з водою "Кораблики": пускання "корабликів" з горіхової шкаралупи у мисці з водою.

Травень

Тема: Весело малятам з лялечками грати

Завдання: Розвивати пам'ять, дрібну моторику дітей.
Виховувати естетичний смак. Закріплювати вміння дітей розрізняти та називати основні кольори (червоний, синій, жовтий, зелений, білий)

Матеріал: Для кожної дитини: лялька з картону, 5 паперових суконь різних кольорів.

Заняття 1. Організаційний момент: запрошення дітей у гості до ляльок. Дидактична вправа "Одягни ляльку": одягання ляльки в сукню, яка подоба-ється, називання кольору; одягання ляльки в сукню певного кольору на прохання дорослого. Кольоротерапія: споглядання кольорової лампи, що крутиться, при вимкненому світлі.

Заняття 2. *Міні-гра "Поїхали"*: плескання по колінах долонями. *Дидактична вправа "Одягни ляльку"*.

Гра "Веселі кульки": збирання розкиданих кульок відповідного кольору

Тема: Подорож до лісу

Завдання: Розвивати сенсорну чутливість дітей, окомір, дрібну моторику, координацію рухів рук, спостережливість. Виховувати допитливість, упевненість у власних силах. Закріплювати уявлення дітей про зміст понять "більше", "менше". Удосконалювати вміння дітей розрізняти та називати геометричні фігури (круг, квадрат, трикутник)

Матеріал: Іграшкові ведмедик і зайчик; дві склянки води; пластмасові кульки; для кожної дитини: квадрати- килимки різних кольорів з контурними зображеннями геометричних фігур, набір геометричних фігур з картону

Заняття.3. *Організаційний момент "Вирушаємо в подорож до лісу"*: імітування поїздки за допомогою звуків та рухів.

Дидактична гра "Пригости звірят": педагог показує дві склянки з водою (одна заповнена на 1/6 об'єму, а інша - на 1/4); діти визначають, у якій склянці води більше, і дають її ведмедику, ту, в якій менше, - зайчику.

Рухлива вправа "Знайди звірят": відшукування в кімнаті іграшкових звірят, захованих дорослим.

Заняття 4. *Дидактична гра "Пригости звірят"*.

Рухлива вправа "Прокоти кульку звірятам": кочення пластмасових кульок.

Заняття 5. *Міні-гра "Поїхали"*: плескання по колінах долонями, на слова вихователя "Зупинка «Носики»" діти показують на свій носик і т. д. Дидактична гра "Полатай килимок": "латання" килимка шляхом накладання відповідної геометричної фігури-"клаптика".

Рухлива гра "Лисиця і мишки": роль лисички виконує дорослий, діти "ховаються у нірки" (сідають на стільчики).

Заняття 6. *Міні-гра "Поїхали"*. Дидактична гра "Полатай килимок"

Тема: «Країна геометричних фігур»

Завдання: розвивати спостережливість, увагу дітей. Виховувати повагу одне до одного. Закріплювати уявлення про геометричні фігури та кольори.

Матеріал: для кожної дитини: картки, розділені на 4 частини, з зображеннями круга, квадрата, трикутника різних кольорів, квадрати таких самих кольорів; 28 картинок доміно з зображеннями на кожній половинці геометричної фігури певного кольору.

Заняття 7. Слухання казки "У Країні геометричних фігур".

Гра-лото "Колір і форма": кожна дитина отримує картку з зображеннями геометричних фігур різних кольорів. Дорослий показує квадрат певного кольору і запитує; "У кого квадрат (червоного) кольору?". Дитина, в якій є такий квадрат, отримує його і закриває ним відповідну фігуру на картці.

Заняття в. Пригадування казки "Україні геометричних фігур".

Геометричне доміно: викладання доміно шляхом підбирання відповідної фігури певного кольору.

Додаток 2**КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ З СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ****1.Конспект комплексного заняття з сенсорного розвитку на тему: «Кошенята на прогулянці»**

Мета. Учити помічати і розрізняти: розташування предметів відносно свого тіла («вгорі» - там, де голова, «внизу» - там, де ноги); просторові відношення («на», «під»); основні кольори (червоний, жовтий, зелений); форму «круглий». Формувати уявлення про поняття «котиться». Вправляти дітей у порівнянні, групуванні, співвідношенні предметів за кольором. Збагачувати предметно-тактильну діяльність дітей; викликати інтерес до навколишніх предметів, їх властивостей, якостей, радість від творчої роботи, бажання займатися аплікацією. Продовжувати знайомити дітей з принципом роботи з клеєм і серветкою. Вчити розташовувати «крапки» по всій площині силуетного зображення жука. Розвивати мислення, активне мовлення малят, позитивне сприймання світу. Виховувати організованість, уважність, поважне ставлення один до одного, вміння слухати й розуміти запитання вихователя, охайність.

Попередня робота: Спостереження за комахами і котиком у природі.

Гра у дидактичні ігри: на вивчення основних кольорів і співвідношення предметів за кольором «Що якого кольору», «Сховай метелика на квітку», «Постав машину у гараж»; на орієнтування у просторі «Де сховалася іграшка?», «Знайди і принеси».

Гра у рухливу гру «Ходить котик».

Посібники: Іграшка котик; шапочка мами-кішки; м'ячики 3-х кольорів (жовтого, зеленого, червоного) за кількістю дітей; гра-дошка з отворами відповідних кольорів; кошики тих самих кольорів; іграшка-жучок, причеплений на стрічку до вудки; «листочок» для іграшки-жучка червоного кольору.

Матеріал для аплікації: Форми-силуети жучків червоного кольору, декілька кругів-«крапок» чорного кольору, клей-олівець, серветки.

Хід заняття:

- А до нас сьогодні завітав гість. Погляньте, хто це? Правильно, це котик Мурчик і він нам хоче щось сказати. Послухаємо?

Вихователь включає іграшку, яка проговорює слова.

-Ви чуєте, малята, наш котик любить із мишками пограти, половити їх. А давайте покажемо, як він це робить.

Проводиться рухлива гра «Ходить котик»(2р.).

-Ой, дітки, ви ловили мишок, як справжні котики. Тож Мурчик і пропонує вам перетворитися на кошенят. До кого він лапкою торкнеться, той відразу стане маленьким кошенятком.

Вихователь одягає на голову шапочку мами-кішки.

-А я, мої кошенята, буду вашою мамою-кішкою.

Вихователь приводить дітей на «подвір'я».

-Ой-ой-ой, я приготувала для вас м'ячики, а вони усі розсипалися. Давайте зберемо їх. Візьміть кожен по одному м'ячику.

Діти знаходять і беруть по одному м'ячику.

-Які ж вони гарні наші м'ячики, різнокольорові. Роздивимось їх. У мене м'ячик жовтого кольору. А у тебе, ...(ім'я дитини), якого кольору мячик? А в тебе? А зараз погладьте м'ячик пальчиком. Відчуваєте? М'ячик на дотик гладенький. Скажемо разом. А тепер візьміть свій м'ячик між долоньками і покатайте його. Ось так. Виходить? Значить м'ячик за формою круглий. Який м'ячик за формою?А ще круглі м'ячики дуже добре котяться. Давайте спробуємо.

Вихователь пояснює як прокотити м'ячик. Діти виконують завдання.

-Що роблять м'ячики?

Гра «Прокоти м'ячик» проводиться 2 рази.

-Весело з м'ячиками пограли мої кошенята. А тепер потрібно нам м'ячики поскладати. Для цього в мене є дощечка цікава, а в ній отвори таких самих кольорів, що і наші м'ячики. Потрібно уважно поглянути на свій м'ячик і кинути його у отвір того самого кольору. І, якщо ми зробимо це правильно, м'ячик опиниться у кошику потрібного кольору.

Діти виконують запропоноване завдання. А потім, разом з вихователем перевіряють правильність виконання – заглядають у кошики. Якщо виникла проблемна ситуація, педагог звертає на неї увагу і пропонує виправити її.

Чується гудіння жука.

-Ой, притихнімо, мої кошенята, я щось чую. Де ж це гудить? Давайте пошукаємо.(знову чується гудіння жука, діти ідуть на звук і знаходять іграшку-жучка)

-Погляньте, мої кошенята, хто це до нас прилетів? Правильно. Прилетів та й почав бавитись: то тут сяде, то там – ховається від кошенят. Але мої кошенята всюди його знаходять. Де заховався жучок?(під столом, на столі, на м'ячиках, під стільцем, на дереві, під деревом)

-А потім жучок злетів вгору – там, де голова. Куди злетів жучок? А тепер він опустився вниз – там, де ноги. Куди опустився жучок? Знову злетів ...куди? І опустився...куди? А далі полетів жучок, сів на листочок та й заснув. Ой, погляньте, малята, жучок вибрав собі листочок того самого кольору, що і він сам. Якого кольору? Правильно. А зробив він це, щоб його пташечка не знайшла. Нехай жучок спить, не будемо йому заважати.

Аплікація.

-Але , погляньте, наш жучок тут зовсім один і, коли він прокинеться, йому буде самотньо. А давайте ми з вами зробимо багато друзів для жучка.

Вихователь запрошує дітей до столу, приготованому до аплікації.

Розглядання зразка, порівняння його із заготовками (контурними силуетами). Відмітити відсутність крапок. Звернути увагу на їхню форму.

Мотивація: «Приклеїмо крапки на спинки жучків, щоб вони були схожі на справжніх».

Вихователь показує принцип виконання роботи. Діти виконують запропоноване завдання. В разі потреби або на прохання малюка, вихователь надає необхідну допомогу. Невимушене спілкування під час роботи. Підтримка позитивного емоційного стану.

Запитання для підсумків: Хто приходив до нас в гості? На кого перетворив нас котик? З чим ми гралися? Які м'ячики на дотик? А за формою? Кого ми ще зустріли? Куди злітав жук? А куди опускався? Кого ми з вами зробили?

1. 2. Конспект комплексного заняття з сенсорного розвитку в групі раннього віку на тему: «Птахи радіють сонечку»

Мета: Вправляти дітей у групуванні предметів за жовтим кольором та круглою формою. Розуміти поняття «один», «багато», «довгий», «короткий». Формувати вміння дітей правильно тримати пензлик, вчити малювати прямі лінії без зупинки, всім ворсом пензлика. Розвивати сенсорні здібності дітей, увагу, зосередженість. Виховувати турботливе ставлення до пташок, бажання допомогти, охайність під час малювання.

Словник: сонце, промінці, довгий, короткий, круглий, жовтий.

Попередня робота: читання віршів, відгадування загадок, розгляд ілюстрацій, спостереження на прогулянці, проведення дидактичних та рухливих ігор.

Матеріали: Сонечко, Каркуша, горобці, білочка, кошик; геометричні фігури, стрічка жовтого кольору, іграшки різні за кольором та формою. Пензлики, фарба жовтого кольору, серветки, папір, стаканчики з водою.

Хід заняття:

Вихователь: Ось і гості завітали,

На яких ми всі чекали,
А тепер, мої малята,
Любі хлопчики й дівчата,
Привітаємось гарненько,
Посміхнемось веселенько.

«Доброго ранку»

(Лунає музичний запис птахів)

Вихователь: Малята, хто це так голосно гомонить, цвірінькає? Хто це? (Горобці) Але чому вони так голосно цвірінькають? Тихіше, заспокойтесь, розкажіть нам, що сталося?

Горобчик: Ми змерзли, холодно надворі, сонечка немає і воно нас не зігріває.

Вихователь: Малята, давайте допоможемо горобчикам, підемо сонечко шукати.

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Підемо сонечко шукать

Ось ворона, на ім'я Каркуша. Вона все знає, може допоможе нам? Каркуша, де нам сонечко знайти?

Каркуша: Так, я вам допоможу, покажу дорогу, але й мені потрібна допомога. Мені подарували кошик з намистинками різної форми і кольору. Допоможіть мені вибрати кругленькі та жовтенькі намистинки.

(Вихователь розкладає на столі жовту стрічку та достає з кошика геометричні фігури)

Вихователь:

- Сашко, яка це геометрична фігура? (Коло)

- Якого вона кольору? (Жовта)

- Чи підходить вона Каркуші на намисто?

(Проводиться гра «Збери намисто для Каркуші»)

Каркуша: Дякую вам малята, без вашої допомоги я б не впоралася. Щоб знайти сонечко, вам треба запитати Білочку. Вона живе високо вгорі на тій ялинці. Вона вам допоможе.

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Підемо сонечко шукать

Вихователь: Добрий день, Білочко. Ми шукаємо сонечко. Допоможи нам, будь ласка.

Білочка: Добре, допоможу вам, але й ви мені допоможіть. Навчіть мого маленького синочка

знаходити іграшки круглої форми та жовтого кольору.

Вихователь: Давайте, малята, виберемо для синочка Білочки круглі та жовті іграшки.

(Гра «Знайди предмет круглої форми та жовтого кольору»)

Білочка: Дякую вам, малята! Щоб знайти сонечко, треба поплескати у долоні та покликати:

Сонечко, сонечко, ти прийди до нас.

Ми тебе чекаємо кожен день і час.

(Із-зі хмаринки з'являється сонечко)

Вихователь: А ось і сонечко. Малята, подивіться, як зрадів наш горобчик, побачивши сонечко. Він запрошує нас пограти, політати.

(Рухлива гра «Горобчики літають»)

Ясно світить сонечко у наше віконечко

Пташки наші всі зраділи, піднялись та й полетіли

Там зернят вони поїли, потім пити захотіли

Та й додому полетіли.

Молодці, які гарні горобчики. Давайте тепер розглянемо наше сонечко.

- Якого кольору сонечко? Якої воно форми?

- А що це у сонечка? (Промінці)

- Скільки у сонечка промінців? (Багато)

- Чи всі промінці у сонечка однакові за розміром? Подивіться уважно. У сонечка багато промінців довгих і один промінчик короткий.

- Сашко, який це промінець?

- Діана, а це короткий чи довгий промінець?

- Малята, скажіть, що буде коли сонечко заховається? (Пташкам холодно і сумно)

Малята, ви такі молодці, що знайшли сонечко для пташок. Але у пташок є багато друзів, давайте і для них намалюємо сонечка. Кожен з вас намалює для своїх пташок.

Спочатку нам треба підготувати наші пальчики для роботи.

(«Пальчикова гра»)

Пальці грілися на сонці

Веселились, грались.

Місяць зазирнув в віконце,

Пальчики сховались.

(Показ та пояснення вихователя). Беремо пензлик в руку, утримуючи трьома пальчиками біля металевого пояска; обережно набираємо всім ворсом фарбу; іншою рукою тримаємо аркуш паперу, щоб він не рухався за пензликом; прикладаємо пензлик усім ворсом до паперу біля сонечка і проводимо довгу лінію. Це промінець. Малюємо довгі промінці. А тепер покажіть, ми будемо тримати пензлик? Намалюйте у повітрі промінці.

В усіх добре виходить. А тепер наші промінці спускаються до нас на столик. Давайте ще раз спробуємо без фарби показати як ми будемо малювати промінці. Притискаємо пензлик усім ворсом до столу та проводимо довгу лінію. Добре, молодці. (Процес творення)

Підсумок заняття. (Вихователь разом з дітьми розглядають роботи)

Вихователь: Молодці малята! Які гарні вийшли сонечка. Всі старалися. Зіграли наших горобчиків і навкруги стало світліше і тепліше. Малята, кому ми сьогодні з вами допомагали, кого зігривали? (Горобцям) Горобці дуже задоволені. Вони дякують вам і запрошують на прогулянку!

1. 3. Конспект сенсорного заняття на тему: «Наші іграшки чудові»

Мета: продовжувати вчити дітей узагальнювати поняття «іграшки» через дидактичну гру. Вправляти у диференціації кольорів, добирати фігури певного кольору з (двох, трьох, чотирьох) кольорів – кубик, кульку, площину, геометричну фігуру тощо.

Закріпити вміння розрізняти за розміром, а також групувати предмети. Розвивати мову, увагу, мислення, дрібну моторику рук, швидку орієнтацію в просторі, вміння діяти за правилами гри

Виховувати дружні стосунки між однолітками під час гри.

Словник: Узагальнююче слово «іграшки», назви геометричних фігур, кольорів, активізувати в мові використання прийменників «в», «на», «під».

Обладнання: Іграшковий Зайчик д/г «Картинки з половинок», «М'який конструктор».

Попередня робота: Система ігр – занять з сенсорного розвитку

Хід заняття:

Вихователь. Хто це в гості завітав? Сірий зайчик прискакав!

Зайчик попросив ласкаво:

Друзі, так мені цікаво,

Покажіть мені свій дім,

Що, скажіть, тут є у нім?

Розкажемо? Адже у нас багато різних, цікавих речей.

Що в нас є? (машинки, кубики, пірамідки, ляльки)

Машинки та звірята,

І м'ячиків багато,

Конструктор, кубики, ляльки

Це все дитячі... (іграшки)

Зараз ви часу не гайте,

Швидко діти, відгадайте,

З якою грає дівчора?

- Її котити, прив'язавши мотузку, перевозити різні вантажі. Що це? Де вона стоїть? (машина, під столом)

- Цю іграшку можна підкидати, прокочувати. Він скаче, скаче, скаче... Що це? Де він лежить? (м'яч, біля стільця)

- У цієї іграшки різнокольорові кільця, вони різні за розміром, їх можна складати і вони повинні бути у певному порядку. Що це? Де воно стоїть? (пірамідка, на столі)

- Її можна одягти, готувати, вкладати спати. Що це? Де вона? (лялька, в ліжку)

Ну що, Зайчику, ти побачив, скільки у нас іграшок?

Зайчик. Дійсно, у нас дуже багато іграшок. А чи так добре ви їх знаєте?

Назвіть іграшки: -у яких є колеса;

-у яких є оченята;

-з яких можна щось побудувати.

Фізкультхвилинка: І хлоп'ята, і дівчата -

Всі стрибають мов зайчата!

А тепер походим трохи,

Як медведик клишоногий!

Застрибаємо, як м'ячик,

І як лиска хитра пройдем!

Крильцями ми помахам,

І як пташки політаєм!

Вихователь: Коли зайчик біг до нас у садок, в нього розсипалися частини картинок.

Допоможемо їх скласти? (д/г “Картинки з половинок”)

Діти підходять до столів, на яких лежать картинки із зображенням іграшок (половинка) і додають неvistачаючу половинку. (для дітей з більш високим рівнем розвитку – на картках зображені різні зображення іграшок і різні за розміром)

Зайчик дякує дітей за допомогу.

Вихователь: Зайчику у нас є дуже цікава гра. Хочеш, ми навчимо тебе в неї грати? (д/г “М`який конструктор”)

Вихователь пояснює, як грати а гру, робить показ зразка на фланелеграфі. Діти вибирають собі картки.

Питання до дітей:- Що зображено на картці?- Який поралон на дотик?

- Якого кольору?- Якої форми?

Молодці малята! Зайчик, а ти зрозумів. Як грати в цю гру? Давайте нагадаємо, як правильно грати в неї. (якщо дітям складно чітко відповісти, вихователь сам дає пояснення)

Зайчику, тобі подобається грати з дітьми?

У садочку, у маляток,

Гарних іграшок багато:

І великих, і маленьких,

І пухнастих, і м`якеньких

З ними граються малята,

Ніколи їм нудьгувати!

Вихователь підводить підсумок заняттю.

-З чим ми познайомили Зайчика? Як допомогли йому? Чому навчили? Приходь, Зайчику, до нас ще приводь своїх друзів!

4. Конспект сенсорного заняття на тему: «На гостини до мишки»

Мета: Продовжувати фіксувати увагу дітей на формі предметів, навчати їх простих прийомів встановлення схожості і відмінності однорідних предметів, зіставляти форму предметів зі зразком; вчити розрізняти й називати кольори (зелений, жовтий, синій, червоний); вчити, розрізняти й порівнювати предмети (довгий – короткий, великий – маленький, високий – низький); розвивати увагу, пам`ять, дрібні м`язи пальців рук; виховати спостережливість, бажання виконувати завдання.

Матеріал. Іграшки мишка, Колобок, лисичка, великий і маленький ведмідь, велика і маленька ялинка, геометричні фігури, три кошки з цеглинками, кубиками, ляльками, цукерки та горішки (за кількістю дітей), шапочки для гри «Хурделиця».

Попередня робота. Спостереження в природі, проведення занять з сенсорного розвитку.

Хід заняття

Діти заходять у групу, вихователь звертає увагу дітей на те, що в гості до них завітала мишка.

- А хто це до нас завітав? (Звертає увагу на Мишку)

- Правильно, це Мишка до нас на гостини прибігла. (Бере її).

Вона запрошує нас на гостину. Живе вона далеко в лісі. Хто хоче вирушити з нами? Тоді потрібно поспішати, бо мишка побіжить своєю дорогою, а ми підемо своєю і, може, когось зустрінемо. Ось дві доріжки. Якою підемо довгою чи короткою?

Діти визначають і йдуть довгою доріжкою, зустрічають Колобка і знаходять атрибути (дидактичні матеріали для гри: кружечки, квадрати різного кольору обручі).

1. Конспект сенсорного заняття на тему: «Вийшла курка погуляти»

Мета: вчити дітей розрізняти, вибирати, співвідносити і називати кольори предметів, виконувати дії з предметами за вказівкою вихователя; закріпити поняття «великий - малий», «один - багато»; розвивати мислення, зорову пам'ять, орієнтацію в просторі, сприймання кольору, дрібну моторику пальців рук; активізувати аналізаторську систему; виховувати позитивні емоції, увагу, доброзичливість, самостійність.

Зорова корекція: вчити перебирати і сортувати зерно.

Активізація словника: курка, курчата, бантик, галявина, кошик, килимок, зернятка, кукурудза, пшоно.

Матеріал: демонстраційний - зелене тло(галявина), стійка площинна фігурка курки, кошик із серветкою, стрілки - доріжки (3 шт.), килимки для дітей, мисочки для курки та курчат;

роздавальний - стійкі площинні фігурки курчат(за кількістю дітей), різнобарвні паперові килимки, тарілочки (по 2 для кожної дитини), зернята кукурудзи, пшоно.

Хід заняття

Використовується ігровий момент: діти відгадують за звуконаслідуванням «ко - ко -ко» (чути за дверима), хто завітав до нас в групу. Двері відчиняються - за ними курка, яку вихователь тримає в руках. Від її імені він каже дітям, що курка дуже стривожена, бо загубились її діти. Запитує малят, як звать дитинчат курки, і вони відповідають, що курчата. Відгадують загадку: Жовтенькі клубочки ходять коло квочки. Курка просить допомогти їй віднайти курчаток, і діти обіцяють це зробити.

Малі шукають курчат у кімнаті і помічають стрілки - доріжки. Вихователь повідомляє, що ці доріжки чарівні, бо мають очі, які все бачать. Діти йдуть вздовж доріжок у напрямку, який показують стрілки і віднаходять кошик. У ньому хтось пищить - ось тут і сховатися курчата.

Вихователь бере кошик в руки і веде дітей до галявини. Висаджує на неї курку, а діти -

курчат із кошика. Закріплюються поняття: курка велика, а курчата маленькі; курка одна, а курчат - багато. Малята розглядають курчат і відповідають на запитання вихователя:

Які курчата?(гарненькі, маленькі, жовті)

Якої форми в них тулуб, голова?(кругленькі) А що в курчат більше - голова чи тулуб? (тулуб більший ніж голова).

Вихователь запитує дітей, чи вони сьогодні снідали. Діти відповідають. Вихователь каже, що курка з курчатами теж хоче снідати, а для цього їм треба посадити на свої килимки. Діти виконують завдання: висаджують кожне курча на паперовий килимок такого самого кольору. Який у нього бантик. Вихователь висаджує курку. Закріплюються назви кольорів.

Вихователь пояснює дітям, що курка з курчатами їстимуть зернята. Показує - в мисочці кукурудза разом із зерном. Ці зерна треба перебрати: великі знадобляться для курки, дрібні - для курчат. Закріплюються назви кукурудза, пшоно. Діти сідають за стіл і сортують зерно у свої тарілочки. Потім кукурудзу висипають у мисочку для курки, а пшоно - у мисочки для курчат і ставлять біля кожного.

Дітям пропонують стати курчатами. Вони вдягають нагрудні символи - картонні овали із зображенням курчат з бантиком; одна дівчинка - Курка-мама із відповідним зображенням-символом. Проводиться гра «Курчата». Вихователь промовляє текст, а діти виконують те, про що в ньому йдеться.

Вийшла курка погуляти

І травички пощипати,

За нею - малята, жовтенькі курчата.

Курка каже: «Небезпека! Не відходьте ви далеко,

Землю підгрибайте, зернятка шукайте».

З 'їли зернят і жука, дощового черв'яка.

Попили водиці повненьке коритце.

Курка дякує малятам за доброзичливість, за уважне і турботливе ставлення до курчат.

5. Конспект сенсорного заняття на тему: «Зайчикові іменини»

Мета: Формувати вміння дітей складати ціле з частин та сприяти розумінню того, що між собою частини різняться за величиною. Розвивати навички порівнювати величини та добирати предмети за величиною незалежно від їхнього кольору і форми. Закріплювати знання основних кольорів. Формувати співпрацю одне з одним під час дидактичних ігор. Виховувати наполегливість.

Матеріали: Декорація лісової галявини, лист від зайчика, хатинка, іграшки - лисичка, зайчик; кошик з морквою; дидактичні ігри: «Прикрась ялинку», «Склади і одягни сніговика», «Закрий віконечко», «Великий - маленький».

Хід заняття

Вихователь організовує дітей до заняття. Стукають у двері, заходить листоноша з листом. Вихователь забирає листа і дякує листоноші.

- Малята, хочете дізнатися, що у цьому листі? Але ж ви ще не вмієте читати. Тоді я сама вам його прочитаю. Лист цей прийшов до нас із лісу, від зайчика.(відкриваю лист,читаю)

« Дорогі малятка,

любі хлопчики й дівчатка!

Холодної зимової днини

я святкую свої іменини.

Всіх вас до себе в гості

хочу запросити

й чимось смачненьким пригостити.

Тож до лісу вирушайте,

мою хатинку відшукайте»

- Ну що. Вирушаємо до лісу на пошук хатинки, щоб привітати його з днем народження.

- Малята , а що любить їсти зайчик?(відповіді)

- Так дуже любить моркву. Ось у мене кошик. Ми можемо зібрати зайчикові у дарунок морквинки й покласти їх у цей кошик. Гарзд ?

Дидактична гра « Великий - маленький ».

Діти кладуть у кошик для зайчика тільки великі морквинки, а маленькі відкладають окремо.

Діти з вихователем вирушають у подорож.

Погляньте, малята, цей ліс,мабуть,не простий. У ньому діються якісь дива(на галявині штучні зелені ялинки, поряд лежать картонні ялинки з отворами різної форми). Цікава галявина з ялинками! А ось якісь дивні - з дірочками. Щоб вони стали гарними, давайте прикрасимо їх.

Дидактична гра «Прикрась ялинку»

Діти заповнюють вирізані отвори на ялинках із картону площинними іграшками відповідної форми.

Чудово! Дивіться, дітки: тепер у нас усі ялинки гарненькі. Йдемо далі. Малята, знову діються якісь дива! Мабуть, сердита хуртовина по лісу гуляла й наробила сніговичкам шкоди, (на галявині розкидані складові частини сніговиків). Давайте ми з вами складемо сніговичків, допоможемо їм.

Дидактична гра «Склади й одягни сніговичка»

Під час гри звертаю увагу на те, як треба складати ціле з частин та розрізняти їх за величиною. Погляньте, сніговички тепер веселі задоволені. Потанцюймо разом з ними.

Фізкультхвилинка

Хто тихесенько іде, (ходьба на місці,вказівний палець тримати вертикально біля губ).

Той ніколи не впаде.(вказівний палець рухати вправо-вліво)

А хто швидко побіжить,(бігна місці)

Може носика набить.(вказівний палець кількарізів торкається носика)

Рушаймо далі... А це що за хатинка? Ой, що ж це з нею таке? У хатині замість вікон порожні отвори. У них, мабуть, задуває вітер... хто ж мешкає в ній? Погляньте, малята, тут живе лисичка і щось хоче мені сказати. Вона замерзла і тремтить від холоду. Лисичка хоче, щоб ми полагодили її хатинку.

Дидактична гра «Закрий віконечко»

Діти добирають віконця до хатини за кольором і формою.

- Молодці,ви впорались і з цим завданням! Але ж ми повинні ще знайти зайчикові хатинку. Де ж вона? Доведеться ще трохи пройти.(діти знаходять хатку).

- Погляньте, он і зайчик нас зустрічає! Діти підходять до зайчикової хатки. Вихователь разом з дітьми вітають іменинника. Діти дарують йому кошик з морквою та розповідають про свої пригоди в лісі.

- Діти, вам сподобалась наша подорож?

- Я дуже задоволена кожним з вас. Ви були молодці, зробили багато добрих справ у лісі. А тепер нам час повертатися до садочка.

Зайчик дякує малятам. Діти прощаються з ним.

6.Конспект заняття «Подорож до країни Сенсорики»

Мета: закріпити знання дітей у називанні кольорів (чорний, білий, жовтий, червоний, синій, зелений); у розрізненні форм (круг, квадрат, овал,прямокутник, трикутник); у диференціюванні однорідних предметів за величиною (чашка велика- маленька, ложка велика - маленька); у розумінні понять (високо - низько, далеко - близько, тихо -голосно, над - під); у визначенні смаку (кислий, солоний, солодкий); у називанні ознак предметів за дотиковими почуттями (вода холодна, тепла; камінець твердий; вата м'яка); у розрізненні ваги предметів (важке, легке); у складанні башточки; у збиранні головоломки з трьох частин. Розвивати окомір, логічне мислення, уяву. Виховувати позитивні емоції, увагу, самостійність,доброзичливість.

Матеріал: геометричні фігури - по одній великій - це мама; по 10 маленьких - це дітки; кольорові кубики в чарівній торбинці; камінці, вата; два чайники (з наклеєними очима,

ротом - із теплою водою та холодною водою); дві іграшки мавпочки - велика та мала; дві чашки, дві ложки різної величини; три склянки з водою - кислою, солодкою, солоною; ложечки за кількістю дітей; розбірні башточки; дидактична гра "Склади квадрат"; велика барвиста скатертина - "летючий килимок", серветка, хустина.

Хід заняття

Лунає дзвоник.

Вихователь: Малята, хто це до нас прийшов? Хочете дізнатися? (так)

Підходять до дверей, а там лежить летючий килимок. Він вітається з дітьми, запитує як їх звати, який у них настрій. Пропонує полетіти на ньому до цікавої країни Сенсорики. Малята беруться за краї килимка - подорож починається.

Вихователь: Наша перша зупинка - на галявинці "Пограємось".

-Ви ж любите грати? Ось ці башточки просять вас: "Складіть нас, будь ласка!" А он де квадрати розсипались на частинки. Хто їх складе?

Діти самостійно обирають гру і виконують завдання.

Вихователь: Ви добре програлися, молодці. Летимо далі. Друга зупинка - "Веселі чайники" (Чайники вітаються з дітьми, розповідають про себе).

Вихователь: Я чайничок хі - хі. У мене всередині є водичка. Хочете дізнатися, холодна вона чи тепла? Погладьте мене по животику. Яка в мене водичка? (тепла)

Другий чайничок: А я чайничок ха - ха. Погладьте і мій животик. Яка в мене водичка? (холодна)

Вихователь: Діти, а яку водичку приємно пити?

Попрощаймося з чайниками і летімо далі.

Третя зупинка - "Чарвінка торбинка". А де ж вона? Заховалася? Пошукаймо. (Діти знаходять торбинку під столом). Де була торбинка? А тепер де? (Кладе на стіл). Так вона на столі. Хочете дізнатись що в ній?

Діти навпомацки обстежують торбинку зовні, висловлюють свої здогадки. Вихователь пропонує погратися з кубиками, що всередині. Дістає один кубик. Той запитує: якого я кольору і швиденько ховається в торбинці. Діти відповідають. Так по черзі розглядають усі кубики. Пригадавши, що слід сказати кубикам на прощання, малята продовжують подорож.

Вихователь: Четверта зупинка - "Сумні мавпочки". - Мавпочки журяться, що не можуть розібратися, де чия чашка, ложка. Допоможемо їм? -Це яка мавпочка за величиною? (велика)- Яка їй потрібна чашка? (велика) -А ложка? (теж велика) Візьміть усе це і покладіть перед нею. - А ця мавпочка якої величини? (маленька) Діти, дайте їй чашку та ложку за розміром. Гаразд ми розібралися, що кому треба. Мавпочки дякують вам за допомогу.

Велика мавпочка пропонує дітям пограти у гру "Де я?" Вихователь піднімає її вгору і запитує: "Де я?" (високо)

Вихователь: Мавпочки, а що це у вас під серветкою? Ой тут склянки. А що в них? (вода)
Хочете скуштувати? Ця вода яка на смак? (солоня)

А тут який смак заховався? (солодкий) Будьте здорові, мавпочки, й не журіться. Ми летимо далі. П'ята зупинка - "Вузле розв'яжись"

Малята знаходять зав'язану у вузол хустину й просять його розв'язатися. Всередині знаходяться великі геометричні фігури - це мами.

Вихователь:.. -Любі матусі, а де ваші дітки?

Фігури: -Вони граються на галявині.Подивіться, які слухняні.

Мама Круг: -Дітоньки мої, біжіть до мене.

Діти беруть маленькі кружечки й несуть їх до мами. Так роблять і з іншими фігурами.

Вихователь: - Справді, матусі, ваші дітки дуже слухняні. А хочете, й наші дітки пограються з вашими?

Малята виконують танцювальні рухи, заняття закінчується.

Додаток 3

СЕНСОРНІ ІГРИ ДЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Гра «Великі і маленькі предмети»

Мета: Навчити дитину чергувати предмети за величиною

Обладнання: Чотири великих і маленьких намистини (приблизно 2 і 1см) однакового кольору. Шнур, лялька й кошик.

Хід гри:

Вихователь показує дитині гарну ляльку, говорить, що лялька прийшла до малюка в гості і принесла щось у кошичку. Потім вихователь садить ляльку на стіл і, виймаючи з кошика коробочку, показує дитині, що там лежать великі і маленькі намистини і нитка. Сказавши, що лялька попросила малюка зробити для неї гарні намиста, вихователь звертає увагу дитини на те, що намиста можна нанизувати по-різному. Спочатку вихователь сам показує, як треба збирати намиста, а потім пропонує зробити це дитині. Важливо почати чергування з великої намистини, тому що якщо чергувати намиста навпаки, тобто спочатку брати маленьку, потім більшу, дитині буде важко впоратися із завданням, тому що його в першу

чергу приваблюють великі намистини. Потім ляльці показують, які вийшло намисто.

Гра «Знайди більший м'яч?»

Мета: Вчити розрізняти предмети за величиною і вибирати їх за словесною вказівкою.

Обладнання: Великі й маленькі м'ячі, довільно перемішані.

Хід гри:

Вихователь стоїть на відстані 3 - 5м від дитини і просить принести йому великий м'яч. Якщо дитина помиляється, вихователь пояснює і показує різницю, даючи маляті потримати великий і маленький м'ячі. Рукою дитини вихователь обводить по окружності великого і маленького м'яча, говорячи при цьому, «великий» це чи «маленький» м'яч. Гра повторюється.

Гра «Доручення»

Мета: Вчити дітей розрізняти і називати іграшки, а також виділяти їх розмір; розвивати слухове сприйняття, вдосконалювати розуміння мови. *Обладнання:* Великі й маленькі собачки, машинки, коробочки, м'ячі, чашки, кубики, матрешка.

Хід гри:

Вихователь показує дитині іграшки і предмети і пропонує назвати їх, відзначаючи їх розмір. Потім дає малюкові наступні завдання:

Велику собаку нагодуємо чаєм з великої чашки, а маленьку - з маленької;

Покатай матрешку у великій машині;

Постав маленьку собаку біля матрешки;

Побудуй для великої собачки будиночок з великих кубиків, а для маленької-з маленьких;

Візьми маленьку собачку і посади її на килим;

Візьми велику собаку і посади її у велику коробку;

Збери маленькі кубики в маленьку коробку, а великі - на велику

Якщо дитина помиляється, собачка або матрешка показують своє незадоволення (гарчить або відвертається).

Гра «Пригостити зайчика»

Мета: Вчити дітей групувати предмети за величиною.

Обладнання: Іграшковий заєць, велике і маленьке відерце, по п'ять великих і маленьких

муляжів морквин на підносі.

Хід гри:

Вихователь показує зайця, пропонує дітям його розглянути, погладити. Потім каже, що зайчик просить дітей допомогти йому зібрати морквину і показує тацю з морквою, роблячи акцент на те, що морквина велика і маленька. Далі вихователь каже, що велику морквину потрібно класти у велике цебро, а маленьку морквину у маленьке відерце. Діти виконують завдання, зайчик дякує їм за допомогу.

За таким же принципом можна групувати і інші великі та маленькі предмети в різні за величиною ємкості. Наприклад, граючи в наступні ігри «Допоможи ляльці зібрати кубики», «Поклади м'ячі в кошики», «Постав машини в гараж»

Гра «Ляльки»

Мета: Вчити дітей групувати предмети за величиною.

Обладнання: Кілька великих і маленьких ляльок, великий і маленький будиночок.

Хід гри:

На столах або килимі в різних сторонах стоять іграшкові будиночки. Навпаки, на невеликій відстані сидять ляльки. Вихователь показує дітям ляльки. Разом з дітьми розглядає їх, зазначає, що ляльки великі і маленькі. Потім каже, що ляльки заблукали і пропонує допомогти лялькам знайти свій будиночок, пояснюючи, що великі ляльки живуть у великому будиночку, а маленькі ляльки живуть в маленькому будиночку. Діти виконують завдання, ляльки дякують їм за допомогу.

З тією ж метою, як і попередня гра можна проводити наступні ігри: «Покатати ведмедиків на машинах», «Пригости собачок кісточкою», «Збери квіти» і т.д. Ігри проводяться так само, як і попередня, але з використанням іншого відповідного обладнання.

Так само для навчання дітей співвідносити предмети за величиною, можна використовувати предметні картинки. Наприклад, в іграх «Посади пташок у свої гнізда», «З якого дерева листочок?», «На якій квітці сидять метелики?» Тощо, дітям пропонується співвіднести дві картинки із зображенням великих або маленьких предметів. Наприклад: у велике гніздо посадити великого птаха, а в маленьке – маленького птаха

Гра «Які це форми?»

Мета: Навчити дитину чергувати предмети за формою

Обладнання: За чотири круглих і квадратних глиняних намистини однакового кольору (діаметр 2см). Шнур або м'яка дрiт, лялька й кошик.

Хід гри:

Проводиться так само, як гра «Великі і маленькі» з тією лише різницею, що на нитку по черзі нанизують круглі і квадратні намистини. Вихователь пропонує дитині помацати руками кожен намистину на нитці, фіксує на цьому увагу дитини і примовляє: «Кулька, кубик ...».

Гра «Коло, Квадрат»

Мета: Вчити групувати предмети за формою.

Обладнання: По п'ять картонних кіл і квадратів одного кольору.

Хід гри:

Вихователь показує дітям геометричні фігури, довільно перемішані на столі. Потім каже: «Ось це - коло, ось це - квадрат. Коло я покладу на круглу тарілочку, а квадрат - на квадратну тарілочку ». Далі вихователь пропонує дітям розкласти фігури по своїх місцях і активізує мовлення дітей питаннями: «Що це? (Коло). А це? (Квадрат)».

Гра «Чарівні коробочки»

Мета: Вчити дітей проштовхувати геометричні форми у відповідні отвори.

Обладнання: Коробки з отворами круглої і квадратної форми і відповідні їм за розміром кубики і кульки.

Хід гри:

Вихователь показує дітям коробочки з «віконцями» і говорить, що в них можна проштовхнути кульки і кубики. Потім обводить пальцем круглий отвір, відзначаючи, що воно кругле, що у нього немає куточків, і проштовхує в нього кульку. Те ж саме робить і з квадратним отвором, відзначаючи, що воно квадратне і у нього є куточки і проштовхує в нього кубик. Далі, завдання виконують діти. При кожному проштовхуванні, вихователь здивовано-захопленим тоном вигукує: «Ой, немає кульки! Ой, немає кубика! », Тим самим, стимулюючи дитини продовжувати гру і викликаючи позитивні емоції.

Також цю гру можна використовувати і для закріплення величини предметів, роблячи в коробках великі і маленькі отвори різних однорідних геометричних форм. Можна додавати отвори і інших геометричних форм, наприклад - трикутні, прямокутні.

Гра «Заштопані штанці»

Мета: Вчити дітей вставляти предмети даної форми у відповідні отвори.

Обладнання: картонними зображеннями вовка (матрьошки, ляльки тощо) з отворами круглої, квадратної і трикутної форми на штанцях і відповідно ним кола, квадрати і трикутники, такого ж кольору, як і штанці.

Хід гри:

Вихователь показує дітям вовка і звертає їхню увагу на те, що у вовка діряві штанці. Потім вихователь показує дітям геометричні фігури - латочки і пропонує допомогти вовку заштопати штанці. Діти виконують завдання, вовк дякує їм.

Цю гру можна проводити з ускладненням, наприклад - «заштопати» у матрьошок сарафани різного кольору різними великими і маленькими геометричними формами відповідних кольорів.

Гра «Курочка і курчата»

Мета: Звернути увагу дитини на те, що колір є ознакою різних предметів і може служити для їхнього позначення.

Обладнання: Коробка з мозаїкою, де вміщено шість елементів жовтого кольору і один білого.

Хід гри:

Вихователь показує дітям іграшки: біла курочка, а за нею жовті курчата (або картинку). Потім - білий елемент мозаїки і каже: «Це у нас буде курочка. Вона білого кольору ». Демонструє жовтий елемент мозаїки і пояснює: «Жовтого кольору будуть курчатками». В отвір панелі вихователь білу мозаїку, ще раз нагадуючи, що курочка буде такого білого кольору, і поміщає слідом за білою мозаїкою одну жовту, кажучи, що такого кольору курчата. Потім дає дитині коробку з мозаїкою і пропонує знайти ще одного курчати і помістити його слідом за мамою-курочкою. Після того, як усі курчата будуть знайдені і розміщено «низкою», позаду курочки, дитина повторює завдання самостійно.

Гра «Ялинки і грибочки»

Мета: Навчити дитину чергувати предмети за кольором.

Обладнання: Коробка з мозаїкою, де вміщено по десять елементів зеленого і червоного кольору.

Хід гри:

Вихователь показує дітям мозаїку і пояснює, що ялинки бувають зеленого кольору, та розміщує на панелі ялиночку - елемент зеленого кольору. Показує елемент червоної мозаїки, пояснює, що такого червоного кольору бувають грибочки. Розмістивши у себе на панелі ялинку, грибочок, ялинку, грибочок, вихователь пропонує дитині продовжити ряд ялинок і грибків.

Гру проводять як закріплення після відповідного заняття.

З тією ж метою, як і попередня гра можна проводити наступні ігри: «Гуси з гусенятами» - використовують мозаїку білого (гусак) і жовтого (гусеня) кольору; «Будиночки та прапорці» - використовують мозаїку білого (будиночок) і червоного (прапорець) кольору. У грі «Будиночки та прапорці» елемент червоного кольору розміщують над елементом білого кольору.

Гра «Різнокольорові намистини»

Мета: Навчити дитину чергувати предмети за кольором

Обладнання: По чотири білих і червоних намистини (можуть використовуватися й інші кольори) у коробці, шнур або м'яка дріт.

Хід гри:

Проводиться так само, як гра «Великі і маленькі» з тією лише різницею, що на нитку по черзі нанизують білу і червону намистини. Основою для успішного чергування інших

колірних поєднань є саме білий, добре знайомий колір, який часто згадується у побуті (білий сніг, білі руки).

Гра «Допоможи матрешкам знайти свої іграшки»

Мета: Закріпити у дітей уміння групувати однорідні і співвідносити різнорідні предмети за кольором.

Обладнання: Малюнок з матрешками, намистини і палички різних кольорів.

Хід гри:

Вихователь по черзі показує дітям матрешки, одягнених у сукні чотирьох основних кольорів і каже, що у кожної матрешці є свої іграшки: м'ячики і палички, але вони все переплуталися. Потім пропонує допомогти матрешка знайти свої іграшки. Вихователь показує одну з матрешок і пропонує вибрати намистини такого ж кольору, як у неї плаття. Після того як дитина вибере всі намистини і покладе їх поряд з матрешкою, йому пропонується так само вибрати палички.

Гра «Пригости ведмедя ягідкою»

Мета: Вчити дітей вибирати предмети даного кольору з декількох запропонованих, розвивати координацію рук і дрібну моторику пальців.

Обладнання: Коробка з мозаїкою, де вміщено десять елементів червоного кольору і по п'ять елементів жовтого і зеленого кольору.

Хід гри:

Вихователь показує дітям ведмедя і розглядає його разом з дітьми. Потім пропонує дітям пригостити його ягодою, роблячи акцент на те, що ведмедик любить тільки стиглу ягоду червоного кольору. Далі, вихователь бере з коробки елемент мозаїки червоного кольору (ягідку), вставляє її в панель і пропонує дітям теж збирати ягоди, стежачи за тим, щоб діти брали тільки стиглі ягоди червоного кольору. Коли всі червоні ягоди зібрані в «кошик», ведмідь дякує дітей.

З тією ж метою, як і попередня гра можна проводити наступні ігри: «Знайди сонечко», «Посади травичку», «хмарки на небі», з тією лише різницею, що дитині пропонується вибрати відповідно елементи жовтого, зеленого і синього кольору з декількох запропонованих.

Гра «Постав букет квітів у вазі»

Мета: Вчити дітей групувати предмети за кольором.

Обладнання: Чотири вази жовтого, червоного, зеленого і синього кольорів, зроблених із пластикових пляшок, паперові квіти тих же розквітом.

Хід гри:

Вихователь показує дітям квіти, які лежать на столі або килимі довільно перемішані, і пропонує зібрати з них букети і поставити у вази. Потім, вихователь бере, наприклад, червона квітка і ставить його у вазу червоного кольору, роблячи акцент на те, що квітка такого ж кольору, як і ваза. Те ж саме вихователь проробляє і з квітами інших кольорів. Далі збирати букети пропонується дітям.

Гра «Різнокольорові кулі»

Мета: Вчити дітей співвідносити предмети за кольором.

Обладнання: Картка із вертикально наклеєними на ній різнокольоровими смужками - «ниточками» паралельно і на деякій відстані один від одного, вирізані з картону кулі тих же кольорів.

Хід гри:

Вихователь показує дітям кулі та пропонує прив'язати до них ниточки, щоб кулі не полетіли. Потім бере куля, наприклад, жовтого кольору і прикладає його до жовтій смужці - «ниточці» жовтого кольору. Далі завдання виконують діти.

Цю гру можна проводити з іншим обладнанням: різнокольорові картки-«книжки» з вирізаними «віконцями» - кулями, картки-вкладиші таких же кольорів. Тоді хід буде такою: вихователь показує дітям картки з кулями і пропонує дітям зафарбувати ці кулі відповідним кольором, попередньо показуючи як це зробити.

Гра «Підбери чашки до блюдця»

Мета: Вчити дітей співвідносити предмети за кольором.

Обладнання: Вирізані з картону чашки й блюдця різних кольорів.

Хід гри:

Вихователь показує дітям блюдця і пропонує поставити на них чашки і уточнює, що у кожного блюдця є своя чашка такого ж кольору. Потім вихователь показує, як це потрібно робити. Далі завдання виконують діти.

Гра «Магазин іграшок»

Мета: Вчити дітей групувати предмети за кольором.

Обладнання: Картка з намальованими на ній одна над іншою горизонтальними смугами, на невеликій відстані один від одного; вирізані з картону силуети різнокольорових іграшок (м'яч, літак, машина, кегля)

Хід гри:

Вихователь пропонує пограти в магазин, але для цього потрібно розставити іграшки на полиці. Потім пропонує малюкові взяти одну іграшку і поставити її на полицю (картку), уточнюючи її колір. Далі вихователь пропонує дитині поставити на цю полицю іграшки

такого ж кольору. Коли завдання виконано, то гра продовжується з іграшкою іншого кольору.

Так само можна використовувати різнокольорові полки, а дитині запропонувати розставити на них іграшки відповідно з кольором.

Гра «Збери пірамідку»

Обладнання: Пірамідка, що складається з 4-5 кілець, що убувають по величині.

Хід гри:

Вихователь показує дитині пірамідку, і допомагає розібрати її. Разом з малюком вихователь розглядає колечка, відзначаючи їх форму і колір і роблячи акцент на їх величину. Потім вихователь пропонує дитині зібрати пірамідку. Він пояснює, що спочатку потрібно вибрати найбільше колечко і надіти його на стрижень (малюк виконує завдання). Далі вихователь пропонує зробити те ж саме з колечками до тих пір, поки пірамідка не буде зібрана. Надалі дитині надається можливість самостійно маніпулювати з пірамідкою, намагаючись зібрати її правильно. Можна збирати різні пірамідки в залежності від того, які цілі переслідуються.

Додаток 4

Активна консультація для батьків ДНЗ за темою:

«Сенсорне виховання дітей раннього віку»

Мета: підвищувати рівень компетентності батьків ДНЗ в питанні реалізації сенсорного виховання дошкільників.

Обладнання: маленькі пластикові пляшки, камінчики, квасоля, великі макарони, крупи - манна, рисова, вата, пінопласт, шматочки тканини фольга, целофановий пакет папір різних кольорів щільний і тонкий, пластмасові яйця-«кіндерсюрпризи», шкаралупа від горіхів, кавунове насіння, шишки, різнокольорові вовняні нитки, гудзики, клей, пластилін та ін

Хід заходу:

1 частина (теоретична) - Доповідь на тему: «Що таке сенсорика і чому так важливо її розвивати?»

«Світ входить у свідомість людини лише через двері органів зовнішніх почуттів. Якщо вона закрита, то він не може увійти в нього, не може вступити з ним у зв'язок. Світ тоді не існує для свідомості».

Б. Прейер

Сенсорика (від лат. *sensus*, «сприйняття») - категорія, що описує безпосереднє сприйняття відчуттів, зовнішніх впливів. У фізіології сенсорика - функція нервової системи, що полягає у

сприйнятті зовнішніх подразників.

Сенсорний розвиток дитини - це спосіб пізнання навколишнього світу, в основі якого лежить робота органів почуттів. Відчуття дають нам уявлення про різноманітні властивості навколишнього середовища і допомагають формувати цілісні образи предметів. Так, зорове сприйняття припускає розрізнення об'єктів навколишнього світу за кольором, формою, розміром. Шкірне сприйняття включає в себе тактильні відчуття (розрізнення предметів за фактурою - гладке/шорстке, тверде/м'яке), тактильні відчуття (визначення форми предмета на дотик - плоске/об'ємне), температурні відчуття, баричні відчуття (вага, тяжкість).

Сенсорний розвиток, спрямований на формування повноцінного сприйняття навколишньої дійсності, служить основою пізнання світу, першим ступенем якого є чуттєвий досвід. Успішність розумового, фізичного, естетичного виховання в значній мірі залежить від рівня сенсорного розвитку дітей, тобто наскільки абсолютно дитина чує, бачить, відчуває оточуюче.

Рівень чутливості до сенсорних подразників у всіх нас суттєво різниться і залежить він від трьох факторів:

Перший фактор - це вроджені якості: абсолютний слух, підвищений нюх успадковуються генетично, так само як і можливість вроджених аномалій - сліпота, глухота тощо

Другий фактор - стан органів почуттів: на них може вплинути травма або хвороба.

Третій фактор - це розвиток органів почуттів і сприйняття, як у процесі спонтанного пізнання світу, так і в ході спеціального навчання. Наприклад, ніхто не стане сумніватися, що у людини, яка з дитинства пробувала різноманітні страви різних національних кухонь, смак буде набагато тоньшим, ніж у того, хто їв тільки каші і макарони

Що таке сенсорні еталони?

Чому і як вчити дитину? Перша і головна задача - надавати дитині найрізноманітніші предмети для обстеження і звертати її увагу на їх властивості. Але цього недостатньо для повноцінного розвитку сприйняття. Дитина повинна навчитися визначати ставлення виявлених або розглянутих властивостей даного предмета до інших властивостей або предметів. Для цього існують спеціальні «мірки» - саме на їх освоєння і повинні бути спрямовані основні зусилля. Ці мірки називають «сенсорними еталонами».

«Сенсорні еталони» являють собою загальноприйняті зразки зовнішніх властивостей предметів.

Сенсорними еталонами ми, дорослі мають, зовсім про них не замислюючись. Дитина оперує ними з тією ж легкістю лише до п'яти років.

Сенсорні еталони:

- Еталони кольору - сім кольорів спектру та їх відтінки по насиченості.
- Еталони форми - геометричні фігури; величини - метрична система мір.
- Слухові еталони - це звуковисотні відносини, музичні ноти, фонемі рідної мови.

- Смаки ми ділимо на солодкий, солоний, гіркий і кислий.

- Запахи - на важкі і легкі, солодкі, гіркі, свіжі і т.д.

Надання допомоги дітям в засвоєнні сенсорних еталонів - це головне завдання дорослих, і педагогів, і батьків. Адже щоб розходження виявилось зафіксованими в свідомості дитини, його необхідно назвати, підкреслити і неодноразово нагадувати про нього.

Значення сенсорного виховання полягає в тому, що воно:

- є основою для інтелектуального розвитку;

- впорядковує хаотичні уявлення дитини, отримані при взаємодії з зовнішнім світом;

- розвиває спостережливість;

- готує до реального життя;

- позитивно впливає на естетичне почуття;

- є основою для розвитку уяви;

- розвиває увагу;

- дає дитині можливість оволодіти новими способами предметно-пізнавальної діяльності;

- забезпечує засвоєння сенсорних еталонів;

- забезпечує освоєння навичок навчальної діяльності;

- впливає на розширення словникового запасу дитини;

- впливає на розвиток зорової, слухової, моторної, образної та інших видів пам'яті.

У повсякденному житті дитина стикається з різноманітним форм, фарб - це і улюблені іграшки, і навколишні предмети. Бачить він і твори мистецтва - картини, скульптури, чує музику; але якщо засвоєння цих знань відбувається стихійно, без керівництва дорослих, воно часто виявляється поверхневим. Тут і приходить на допомогу сенсорне виховання - послідовне, планомірне ознайомлення дітей з сенсорною культурою людства.

Перед сенсорним вихованням стоять різні завдання:

У ранньому віці: накопичення уявлень про кольорі, формі, величині (важливо, щоб ці уявлення були різноманітними).

Як знайомити дитину з ознаками предметів?

Найкраще це робити за принципом «трьохступеневого уроку» (Марія Монтесорі):

1. Спочатку відбувається презентація нової властивості дитині (наприклад, дорослий називає і показує картку червоного кольору).

2. Потім педагог пропонує різноманітні завдання на закріплення освоюваного поняття (гра

«Покажи такого ж кольору»).

3. Самостійне називання дитиною освоєного поняття (дорослий задає питання: «Якого кольору цей предмет?»).

Для безперервного сенсорного розвитку необхідно регулярно підкріплювати знання практичними спостереженнями і вправами. Повторювати і закріплювати в пам'яті вивчене, можна і в ігровій формі.

Чому так важливий сенсорний розвиток?

Марія Монтессорі вважала, що сенсорний розвиток тісно пов'язаний з естетичним. Чим більше людина здатна відчувати тонкі відмінності колірних відтінків і музичних тонів, вишуканих ароматів і смаків, тим більше вона схильна сприймати і насолоджуватися красою навколишнього світу і тим більше розвинене її естетичне почуття. Навпаки, якщо сенсорний досвід невеликий, відчуття не витончені, необхідні грубі і сильні подразники, які дозволять отримувати задоволення від сприйняття - згадайте яскраві, вульгарні, кричущі кольори рекламних щитів, децибели на концертах або в кіно.

Марія Монтессорі також відзначала зв'язок сенсорного розвитку з розвитком уяви. Адже витончені органи почуттів можуть виділяти малопомітні властивості, деталі об'єктів зовнішнього світу, які послужать прекрасною основою для створення незвичайного образу.

2 частина (практична): «Сенсорні іграшки своїми руками».

Колектив батьків ділиться на підгрупи. Кожна підгрупа отримує по кілька запитань (питання пишуться на окремих картках). Батьки всередині кожної групи обговорюють питання, потім йде обмін думками. На підготовку відповідей відводиться 5 хвилин.

Питання першого рівня:

- які ігри та іграшки для розвитку тактильної чутливості є у вас дома, як часто дитина грається ними?
- які ігри та іграшки для розвитку зорового сприйняття є у вашої дитини, як часто вона ними грається?
- які ігри та іграшки для розвитку слухового сприйняття є у вас, як часто ваша дитина використовує їх?
- вкажіть «мінуси» і «плюси» ігор на розвиток смакового сприйняття?
- вкажіть «мінуси» і «плюси» ігор на розвиток сприйняття запаху (нюху)?

Питання другого рівня:

- у які ігри, що розвивають сприйняття дитини, можна грати на вулиці?
- в які ігри та іграшки, розвиваючі сприйняття, воліють грати діти?
- ви віддаєте перевагу використовувати іграшки з магазину або «саморобки», чому?
- як, на вашу думку, сенсорні іграшки та ігри впливають на розвиток мовлення дітей?

- вкажіть іграшку, яка на ваш погляд, має максимально розвиває сприйняття дитини?

На стіл перед батьками викладаються наступні предмети: маленькі пластикові пляшки, камінчики, квасоля, великі макарони, крупи - манна, рисова, вата, пінопласт, шматочки тканини фольга, целофановий пакет папір різних кольорів щільна і тонка, пластмасові яйця-«кіндерсюрпризи», шкаралупа від горіхів, кавунове насіння, шишки, різнокольорові вовняні нитки, гудзики, клей, пластилін та ін

Кожній групі пропонується зробити дві розвиваючі іграшки своїми руками - на це відводиться 10-15 хвилин, далі батьки роблять своїм іграшкам презентацію (рекламу), пояснюють, як їх можна використовувати в сенсорному вихованні дітей.

Потім всі батьки висловлюють думку, яку іграшку вони вважають найкращою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ БАТЬКІВ ПО СТВОРЕННЮ ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА В РОДИНІ

Для дітей 2 - 3 років

У цей період для пізнавального розвитку дитини вирішальне значення має багатство навколишнього середовища. Бажано, щоб дитину оточували іграшки з різних матеріалів - дерева, каменю, глини, металу, різних по фактурі тканин і т.п., причому перевагу бажано віддавати природним матеріалам і об'єктам. Велике значення в цьому віці мають ігри з піском і водою, коли дитина має можливість пересипати й переливати з однієї ємності в іншу; різні рухливі іграшки; іграшки для побудови ряду по зростанню-убуванню: пірамідки, мотрійки й т.д.; іграшки, у яких використовуються різні принципи звучання; конструктори й мозаїка;

Різноманітні образотворчі матеріали: папір різної фактури, щільності й кольору, пластилін, віск, фарби, олівці, фломастери, крейди й т.д.

Іграшки контрастних розмірів, різної форми (круглі, кубічні).

Ємності, з якими можна робити прямі й зворотні дії : покласти-дістати, насипати-висипати тощо.

Книги з великими предметними картинками.

Гойдалка, стрибунці, м'які модулі.

Саморобні свистячі, шумові, що гримлять, скриплячі, шурхотливі предмети